

Gekleurd grijs

SIMONIS & BUUNK
EEN KEUR AAN KUNST

J. Meus

Gekleurd grijs

Verkooptentoonstelling Haagse School
zaterdag 30 november 2019 t/m zaterdag 4 januari 2020

Dinsdag t/m zaterdag van 11-17 uur en op afspraak
open zondagen: 1, 15 en 29 december van 11-17 uur

Een collectie schilderijen en aquarellen van de Haagse School.

Voor prijzen en foto's met lijst: simonisbuunk.nl

SIMONIS & BUUNK
EEN KEUR AAN KUNST

19e eeuw Notaris Fischerstraat 30

20e eeuw Notaris Fischerstraat 19

Fischerhuis Notaris Fischerstraat 27

Buiten exposities om geopend dinsdag t/m zaterdag 11-17 uur en op afspraak

Notaris Fischerstraat 30, 6711 BD Ede

+31 (0) 318 652888

info@simonisbuunk.nl

www.simonisbuunk.nl

Predicaat ‘meesterlijk’

Frank Buunk

Als ik aan de Haagse School denk dan komt het jaar 1976 in mijn herinnering, toen ik voor het eerst over de vloer kwam bij Rien Simonis als aanbieder van zijn oudste dochter Mariëtte. Al snel raakte ik ook geboeid door de anekdotes uit de kunstwereld die mijn aanstaande schoonvader in geuren en kleuren kon vertellen. Pieter Scheen passeerde vaak de revue in de sterke verhalen waarmee schoonvader na zijn

trouwe halfjaarlijkse bezoeken aan zijn goede vriend Scheen thuis kwam. Kunsthandelaar Pieter Scheen, samensteller van de ‘Rode Scheen’, was toen een begrip in kunstkringen. In zijn kunsthandel aan de Zeestraat 50, recht tegenover het Panorama Mesdag, presenteerde hij vanaf de jaren 50 schilderijen uit de Romantische School en de Haagse School. Immers, toen een eeuw

Andreas ‘Andries’ Schelfhout
Den Haag 1787-1870

Panoramisch landschap met Hollandse wolken
olieverf op paneel 17,8 x 24 cm, gesigneerd linksonder

Bartholomeus Johannes ‘Bart’ van Hove
Den Haag 1790-1880

Korte Voorhout, Den Haag, met het Wachtje bij ‘t Malieveld
olieverf op paneel 28,8 x 32,8 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: Simonis & Buunk Kunsthandel, Ede, 1987;
coll. dr. H. van Straaten, Amsterdam.
Literatuur: ‘Hollandse Romantici en Impressionisten in Ede’,
Tableau 2 (1987), afb. in kleur pag. 82.

eerder de Hollandse romantiek op zijn hoogtepunt was, ontkiemden onder leermeesters van het eerste uur, Bart van Hove en Andreas Schelfhout, de talenten die de Haagse School zouden vormen. Beide stromingen werden steeds meer in één adem genoemd en gepresenteerd, wat door collega’s

werd nagevolgd. Je kunt wel zeggen dat Scheen met zijn feilloze oog voor kwaliteit de populariteit van deze twee elkaar opvolgende kunststromingen in Nederland nieuw leven heeft ingeblazen. Nog steeds staat een herkomst ‘Kunsthandel Pieter A. Scheen’ garant voor een werk dat het predicaat ‘meesterlijk’

Pieter Cornelis ‘Piet’ Mondriaan
Amersfoort 1872–1944 New York (Verenigde Staten)

De Oostzijdse Molen aan het Gein, gezien vanaf boerderij Landzicht
olieverf op doek 27,5 x 40,5 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren
ca. 1902-1903

Herkomst: coll. mevr. Van Beuningen-Helsdingen, Rotterdam; veiling Frederik Muller & Co., Amsterdam, 21 maart 1950, lotnr. 183; Galerie Iris Wazzau, Davos, Zwitserland, 1979; veiling Sotheby’s, Londen, 4 dec. 1980; coll. Jacques Hachuel, Madrid; veiling Christie, Manson & Woods, Londen, 3 dec. 1991, lotnr. 211; Galeria Theo, Madrid; Elvira González, Madrid; Galeria Ynguanzo, Madrid; part. coll.; coll. Rolf Schmitz, Stockholm.
Literatuur: tent.cat. Davos, Zwitserland, Galerie Iris Wazzau, *Moderne Kunst 2*, 1979, cat.nr. 11 (als ‘Mühle am Gein 1906’); tent.cat. Madrid, Fundación Juan March, *Piet Mondrian: Óleos, acuarelas y dibujos*, 1981, cat.nr. 16 (als ‘Molino 1906’); tent.cat. New York, Spanish Institute, *Modern Masterpieces from the collection of Jacques Hachuel*, 1990; Robert P. Welsh, *Piet Mondrian. Catalogue Raisonné of the Naturalistic Works (until early 1911)*, Blaricum 1998, pag. 286, cat.nr. A343 (met afb.); tent.cat. Alkersum (Föhr), Duitsland, *10 Jahre MKdW – Meisterwerke*, 2019, pag. 313, cat.nr. 120 (met afb. in kleur).
Tentoonstelling: Davos, Zwitserland, Galerie Iris Wazzau, *Moderne Kunst 2*, 1979; Madrid, Spanje, Fundación Juan March, *Piet Mondrian: Óleos, acuarelas y dibujos*, 19 jan.–21 maart 1982; New York, Spanish Institute, *Modern Masterpieces from the collection of Jacques Hachuel*, 16 nov. 1990–6 jan. 1991; tent.cat. Alkersum (Föhr), Duitsland, *10 Jahre MKdW – Meisterwerke*, 1 aug. 2019–12 jan. 2020.

verdient. Wat de Haagse School betreft was de Zeestraat een goede keuze voor zijn zaak. Want waar leefde de Haagse School meer dan in de nabijheid van drie Haagse musea waar de belangrijkste meesterwerken op zaal te zien waren (en nog zijn): het Haags Gemeentemuseum (nu Kunstmuseum), het Panorama Mesdag en het Museum H.W. Mesdag (nu De Mesdag Collectie). De waardering voor het werk groeide ook door zijn goede Haagse neus voor publiciteit, waardoor de onconventionele ‘verhalenverteller’ Pieter Scheen steevast kon rekenen op royale artikelen in de landelijke dagbladen.

Al in de jaren 50, toen mijn schoonvaders vader, J.M. Simonis sr., in Apeldoorn een kunsthandel had, waren er handelscontacten met Scheen. Daarna, door de levenslange vriendschap tussen Pieter Scheen en Rien Simonis, lag het voor de hand dat topwerk van de Haagse School ook deel ging uitmaken van onze collectie.

Wij zijn bijzonder vereerd dat de inleiding van deze catalogus met werk van de Haagse School vanuit Rome verzorgd is door Ronald de Leeuw, gerenommeerd kenner van de 19e eeuw, voormalig

Pieter Scheen (1916-2003) links, Rien Simonis (1935-1998) rechts

Pieter Cornelis ‘Piet’ Mondriaan
Amersfoort 1872–1944 New York (Verenigde Staten)

De Oostzijdse Molen aan het Gein bij maanlicht
olieverf op doek 63 x 75,4 cm, gesigneerd linksonder en te dateren 1903

Verkocht aan het Rijksmuseum, Amsterdam, 2005.

directeur van het Van Gogh Museum, het Museum Mesdag en het Rijksmuseum en voormalig bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam. Persoonlijk leerde ik hem kennen toen het Rijksmuseum in 2005 besloot om ons topstuk *De Oostzijdse Molen aan het Gein bij Maanlicht* van Piet Mondriaan te kopen. Kort geleden kochten we een klein werk van Piet Mondriaan met dezelfde Oostzijdse molen. Een schilderij dat, in tegenstelling tot het grote schilderij van ‘t Rijks, nog in het geheel niet los is van de invloed van de Haagse School.

Graag verwelkomen wij u op onze tentoonstelling in Ede,

Frank Buunk

Inleiding Haagse School

Ronald de Leeuw

Wie Haagse School zegt denkt aan een Nederland dat inmiddels nagenoeg verdwenen is, een uitgestrekte aaneenschakeling van groene weiden, een lappendeken waarin de sloten, met rijtjes knotwilgen afgezoomd, de randen vormen. En boven dat groen een imposante wolkenlucht, waarop de Hollanders sinds Ruisdael heten het monopolie te bezitten. De horizon wordt alleen nog onderbroken door de contouren van een boerderij, een molen of de spits van een kerkje. Op de voorgrond eenden, schapen, paarden, varkens, maar vooral koeien, veel koeien, grazend, herkauwend, tijdens het melken. Het was de periode dat de Nederlandse koe de glansrol was toebedeeld. Letterlijk. Van Willem Maris is de uitspraak dat hij geen koeien schilderde, maar lichteffecten op de spiegелende vacht. In werkelijkheid was ook toen de realiteit al een andere, en leefden de kunstenaars van de Haagse school in een overgangstijd waarin steden en industrialisering oprukten, en in hun nadagen moesten ze – met de trein – steeds verder reizen om hun idyllische visie op het landschap nog te kunnen realiseren.

Wijnandus Johannes Josephus 'Wijnand' Nuijen
Den Haag 1813-1839

Weidse riviervallei, mogelijk de Rijn
olieverf op paneel 41,9 x 55,3 cm, gesigineerd middenonder (in een schutkleur) en gedateerd 1831

Herkomst: part. bezit Groot-Brittannië.

Johannes Tavenraat
Rotterdam 1809-1881

Schaatsers en arrensleden op een bevroren bosbeek bij Kleef
olieverf op doek 76,1 x 94,2 cm, gesigineerd linksonder en gedateerd 1857

De Haagse School ontwikkelde zich heel geleidelijk en dankte veel aan de romantische generatie die hen voorging. Al ontbraken hier de meeslepende fantasieën en exotische kleurexplosies van de Franse romantici, toch was de Nederlandse kunst wel doordrongen van het romantisch sentiment. Dit uitte zich in het landschap door een intensivering van de natuurobservatie en door een nadruk op het vertellende element in de genrekunst en de portretten. Bij de twee voormannen van de toenmalige romantici, Barend Cornelis Koekkoek en **Andreas Schelfhout**, vinden we panoramische landschappen met een bijna pantheïstische uitstraling. De weergave van specifieke weersgesteldheden werd in hun doeken en panelen genuanceerder, de wolkenluchten waarin de eeuw van Ruisdael had uitgeblonken, werden opnieuw ontdekt en verder geëxploreerd. Titels als ‘Na de regen’ of ‘Avondskemering’ riepen op tot contemplatie. Later kreeg de Nederlandse romantiek de reputatie van bedaagdheid, en in het licht van nieuwere ontwikkelingen was dat niet bevreemdend. Maar het doet twee kunstenaars zeker tekort: **Johannes Tavenraat** en **Wijnand Nuijen**. Beiden vonden overigens al weinig genade in de ogen van hun tijdgenoten, die in

Johan Barthold Jongkind
Lattrop 1819-1891 La Côte-Saint-André (Frankrijk)

De Maas in de buurt van Rotterdam
olieverf op doek 33,5 x 42,5 cm, gesigineerd linksonder en gedateerd 1869

Herkomst: coll. Henri Rouart, Parijs (vermoedelijk rechtstreeks verworven van de kunstenaar); veiling Galerie Manzi-Joyant, Parijs, coll. *Henri Rouart*, 9-11 dec. 1912, lotnr. 219: veiling Sotheby's, Londen, 30 maart 1988, lotnr. 104; part. bezit België.
Literatuur: Etienne Moreau-Nélaton, *Jongkind raconté par lui-même*, Parijs 1918, afb. 106; Paul Colin, *Johan Barthold Jongkind*, Parijs, 1931, afb. 33; A. Stein, S. Brame, F. Lorenceau, J. Sinizergues, *Catalogue critique de l'Oeuvre de Jongkind, Volume 1: Peintures*, Parijs 2003, pag. 229, cat.nr. 566 (met afb.).

Edgar Degas, *Henri Rouart voor zijn fabriek*, 1875
coll. Carnegie Museum of Art, Pittsburgh, VS.

De industrieel, schilder en kunst-liefhebber Henri Rouart (1833-1912) was vanaf zijn schooltijd bevriend met Edgar Degas, die

hem introduceerde in de Parijse kunstwereld. Hij kreeg les van Jean-François Millet en Jean-Baptiste Corot en ontwikkelde zich tot een verdienstelijk schilder. Tussen 1868 en 1872 nam hij deel aan de Salon in Parijs. Daarna was hij in 1874 als geldschietter betrokken bij de organisatie van de eerste grote Parijse impressionistententoonstelling, waar hij zelf ook met werk aan deelnam. Zijn bekendheid in kunstkringen dankt Rouart ook aan zijn rol als verzamelaar van werk van vrienden en tijdgenoten, die hij vaak financieel steunde. Kort na zijn dood in 1912 kwamen er op een grote veiling van zijn collectie in Parijs 285 impressionistische topwerken onder de hamer. Een groot deel daarvan kwam terecht in de Verenigde Staten en maakt nu deel uit van belangrijke museumcollecties.

hun buitenlands-georiënteerde romantiek een aanval op de zegeningen van het Hollandse realisme zagen. De 19de eeuw was een eeuw van nationalisme. De meer beheerste Schelfhout-romantiek zou tot in de jaren 50 de norm blijven.

Het derde kwart van de eeuw was in Nederland een periode van vernieuwing en zoeken naar een nieuwe identiteit. De in 1848 door de liberaal Thorbecke doorgezette nieuwe grondwet garandeerde vrijheid van onderwijs, geloof en vereniging. De industrialisering kwam op gang, en er werd hard gewerkt aan de infrastructuur van het land. Door de vrijheid van godsdienst kwam ook de katholieke emancipatie op gang. Maar die vrijheid was nog verre van volledig: in de koloniën gedroeg Nederland zich als een imperialistische macht en pas in 1863 werd hier, als laatste Europese land, de slavernij afgeschaft. Kinderarbeid werd eerst in 1874 aan banden gelegd in het zogenaamde ‘kinderwetje’ van Samuel van Houten, de zwager van de schilder Mesdag. Het beperkte kiesrecht voor mannen werd pas in 1917 vervangen door het algemeen kiesrecht, twee jaar later eindelijk ook voor vrouwen.

Die groeiende openheid drong ook in de kunstwereld door. Door de toename van tijdschriften en door de reproductiegrafiek kon men makkelijker kennis nemen van kunst en kunstenaars elders. Buitenlandse invloeden zijn het meest merkbaar in de genre- en de landschapschilderkunst. Zo koos **Johan Barthold Jongkind** voor een loopbaan in Frankrijk, waar hij sindsdien geldt als een van de ‘vaders’ van het Franse impressionisme. Hij verkeerde in Normandië met de jonge Claude Monet, die hem later het compliment gaf ‘de opvoeder van zijn oog’ te zijn geweest. Maar op Nederland zelf kreeg het impressionisme vooralsnog weinig vat. Het werk van de Haagse School is vaak gelijkgeschakeld met dat der Franse Impressionisten, maar zo’n vergelijking is alleen in de allerruimste zin toepasselijk. Roelofs, Gabriel en de Marissen staan binnen het vaderlandse bestel voor een revolutie in het landschapschilderen, maar in niets waren ze zo drastisch en uitbundig als hun Franse collega’s. Zij werkten net als Monet en Manet graag in de open lucht, maar daar maakten ze alleen hun olieverfschetsen en voorstudies in aquarel. Hun definitieve doeken ontstonden nog steeds in het atelier, niet *en plein air*. Ook schuwden ze de kleurigheid van de Fransen, bleven ‘tonalisten’ met een uitgesproken voorkeur voor grijze harmonieën. Ze

Andreas ‘Andries’ Schelfhout
Den Haag 1787-1870

Duinlandschap met zicht op Haarlem en een stoomtrein aan de horizon
olieverf op paneel 31,6 x 41,1 cm, gesigneerd rechtsonder en gedateerd 1847

Literatuur: tent.cat. Ede, Simonis & Buunk Kunsthandel, *Onsterfelijk Schoon. De landschappen van Andreas Schelfhout (1787-1870) en zijn leerlingen*, Ede 2005, pag. 32 (met afb. in kleur); tent.cat. Haarlem, Frans Hals Museum/De Hallen, *Lucht! in de Nederlandse kunst sinds 1850*, 2014, afb. in kleur pag. 32.
Tentoonstelling: Ede, Simonis & Buunk Kunsthandel, *Onsterfelijk Schoon. De landschappen van Andreas Schelfhout (1787-1870) en zijn leerlingen*, 27 jan.-13 maart 2005; Haarlem, Frans Hals Museum/De Hallen, *Lucht! in de Nederlandse kunst sinds 1850*, 24 juni-11 sept. 2014.

verkozen doorgaans mist en regenachtig weer boven stralende zon. Dat het hun landgenoot Jongkind was geweest die de Impressionisten de weg had gewezen, dat was aan de Hagens naars nauwelijks besteed. Ook een poging van Theo van Gogh, de broer van de kunstenaar en in Parijs kunsthandelaar van de avant-garde, om in 1888 een aantal werken van Monet via het Haagse filiaal van Goupil te verkopen, liep op niets uit. Pas in 1900 kwam via een schenking aan het Rijksmuseum het eerste impressionistische schilderij, een Monet, in een Nederlandse openbare collectie.

De kunstenaars van de Haagse School deelden net zo min als de toenmalige Hollandse verzamelaars de voorkeur van de Franse impressionisten voor moderne, eigentijdse thema's, zoals het leven op de boulevards en de mondaine stadsbewoners. De Scheveningse vissers kregen in toenemende mate concurrentie

van de badgasten en de mondaine bezoekers van het Kurhaus, maar ook dat hielden de Haagse schilders angstvallig buiten beeld. Alleen bij Gabriël ontwaart men eenmalig de rookpluim van een trein aan de horizon. Dit veranderde toen George Hendrik Breitner en Isaac Israëls zich in de jaren 90 tot schilders van de moderne stad en het stadse leven ontwikkelden. De schaduwzijde van de 19de eeuw – de armoe van de plattelanders, de vissers en het stadsproletariaat – moet men elders zoeken. Hoogstens bij Jozef Israëls vinden we verwijzingen naar het vissersleed, de angst van de vrouwen of hun mannen wel van zee zullen terugkeren. Maar de stemming is niet tragisch, eerder licht melancholiek. Bij Mesdag is er vooral aandacht voor de pracht en heroïek van de zee, met zijn aanstormende golven en stoere bomschuiten met bollende zeilen. In het landschap hield de koe het nog lang vol als vrijwel enige die ons vlakke grasland verlevendigde. Het zou nog tot onze 21ste eeuw duren voor de brave viervoeter in de beeldvorming werd gereduceerd tot melkproducent en wandelende vleesfabriek, en men hem begon te ervaren als een bedreiging van het milieu door zijn associatie met het verderfelijke CO₂, een verslechtering van zijn imago waar de 19de-eeuwse koe nog niet van kon dromen. Het is daarom zeker straks met nog meer nostalgie dat we zullen terugkijken naar de landschappen van de Haagse School waarin de koe nog zonder bijgevoelens en met overtuiging werd bezongen als Hollands Glorie.

De vernieuwing van de Haagse schilders mag dan niet van de Impressionisten komen, hij kwam wel uit Frankrijk, namelijk via de School van Barbizon. De in Brussel woonachtige schilder Willem Roelofs speelde daarbij een belangrijke bemiddelende rol. In navolging van de schilders uit het dorpje in het woud van Fontainebleau, nestelde Johannes Warnardus Bilders zich omstreeks 1850 in de bosrijke heuvels bij het Gelderse Oosterbeek en vormde daar een kleine kolonie jonge kunstenaars, onder wie zijn zoon **Gerard Bilders** en de Haagse gebroeders Maris. Daar werd de kiem gelegd voor de intensere natuurbeleving van de latere Haagse School. Met hun romantische voorgangers deelden zij de liefde voor de aquarel, die ze echter in een geheel andere richting verder ontwikkelden, met Weissenbruch en Mauve als de grootmeesters in deze techniek. Tegelijkertijd had de van oorsprong Groningse, maar aan de academie van Amsterdam opgeleide Jozef Israëls de pittoreske mogelijkheden van de vissersbevolking ontdekt. Israëls ontpopte zich als de Nederlandse Millet, de Barbizon-schilder die

aan de uitbeelding van de plattelandsbevolking een zekere noblesse had weten te verlenen. In de collectie van het Museum Mesdag in Den Haag, de creatie van de gelijknamige schilder, is nog steeds de nauwe band tussen Barbizon en Den Haag te bewonderen.

Interessant is dat de roem van de Haagse School aanvankelijk vooral werd gevestigd in Engeland, Schotland, de Verenigde Staten en Canada. Via de vlijtige Hollandse koopmansgeest werden hun werken bij dozijnen over de oceaan verscheept. Nog steeds treffen we fraaie collecties Haagse School aan in Boston, Philadelphia en Montreal, al worden ze daar meestal in de depots gehouden, en bezetten de Impressionsten er nu de ereplaats. Toen in 1983 de Haagse School in een groot overzicht werd tentoongesteld in het Parijse Grand Palais en de Londense Royal Academy leek er even sprake van een wederopleving van deze internationale belangstelling. Een schelpenvisser van Mauve en een majestueuze zonsondergang op zee van Mesdag kregen ook een plek in het nieuwe Musée d'Orsay, dat kort na de opening zelfs een belangrijke Breitner aankocht. Maar doorgaans mag de Haagse School internationaal slechts meedoen in het kielzog van Vincent van Gogh, om te illustreren in welk artistieke milieu deze zijn eerste stappen als kunstenaar had gezet. Nederlandse musea bleven de Hagens naars echter regelmatig eren en presenteren. In 'Langs velden en wegen' toonde het Rijksmuseum hen in 1997 in het brede verband van twee eeuwen Nederlandse landschapschilderkunst. In 'Der weite Blick. Landschaften der Haager Schule aus dem Rijksmuseum'

Anthonij 'Anton' Mauve
Zaandam 1838-1888 Arnhem

Koeien in de wei
olieverf op doek 54,1 x 83,3 cm, gesigneerd rechtsonder

Albertus Gerardus 'Gerard' Bilders
Utrecht 1838-1865 Amsterdam

Herders met vee bij een bosbeek
olieverf op doek, 31 x 41,2 cm
gesigneerd linksonder en te dateren begin jaren 1860

werden de Hagens naars in 2008 in de Neue Pinakothek in München gepresenteerd in dialoog met contemporaine fotografie. Hun reputatie mag hebben geleden door de vergelijking met de extraverte Impressionisten, zij zelf zaten daar niet mee. Voortgekomen uit de zachtmoedige Hollandse romantiek, zorgden ze op hun eigen manier voor een frisse wind in de vaderlandse schilderkunst, en voelden ze zich de erfgenamen van hun voorgangers van de 17de eeuw, die toen nog zonder gêne bezongen werd als de Gouden Eeuw. Jacob Maris en J.H. Weissenbruch waanden zich een nieuwe Ruisdael, Willem Maris werkte in de voetstappen van Potter en Cuyp, Bosboom combineerde in zijn kerkinterieurs de wereld van Saenredam en De Witte met het chiaroscuro van Rembrandt. Zij mochten in hun werk terugdeinzen voor de al te rauwe werkelijkheid van hun eeuw, ze wisten als geen ander de poëzie aan de werkelijkheid te ontrukken. Tot aan de eerste wereldoorlog, toen een ware lawine van elkaar snel opvolgende moderne stromingen de Europese kunstwereld op zijn kop zette, waren ze alom gewaardeerd als *the grand old men of New Dutch School*.

Ronald de Leeuw
Voormalig directeur Van Gogh Museum, Museum Mesdag en Rijksmuseum Amsterdam

Hendrik Johannes 'J.H.' Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

Figuren op een pad bij Noorden
 olieverf op doek 55,6 x 41,5 cm, gesigneerd
 links onder en gedateerd '94

Herkomst: kunsthandel W. Scott & Sons, Montreal, Canada, tot 1920;
 part. coll. Montreal, Canada.
Literatuur: vgl.: Edwin Jacobs e.a., *J.H. Weissenbruch (1824-1903)*,
 Zwolle 1999, pag. 99, cat.nr. 41 (met afb.).

J.H. Weissenbruch

Schilder van licht en lucht

J.H. Weissenbruch werd in 1824 geboren in Den Haag. Zijn familie, die schilders, een lithograaf en graveurs telde, werd beschouwd als kunstzinnig. Ook zijn vader schilderde in zijn vrije tijd en verzamelde op kleine schaal schilderijen, van onder anderen Andreas Schelfhout en Bart van Hove. Daarom lijkt het waarschijnlijk dat Weissenbruch, die al jong artistiek talent toonde, leertijd doorbracht op het atelier van Van Hove. In de jaren daarna was de natuur dichtbij Den Haag zijn werkterrein. Met name het Dekkersduin was in de jaren 50 een van zijn meest geliefde plekjes om te tekenen en aquarelleren. Daarna trok hij de polder in, naar het gebied rond Boskoop en Gouda.

Bekend zijn de uitspraken die Weissenbruch deed over wat hij belangrijk vond in de natuur. Licht en lucht waren voor hem het meest bepalend voor een schilderij. Ze waren al vroeg zijn leidraad voor het verbeelden van sfeer en ruimte in een landschap en hij hield zich tijdens zijn hele schildersleven met dit thema bezig. *'Schilders kunnen nooit genoeg naar de lucht kijken'*, zei hij eens. Ook trok hij er bij alle soorten weer op uit. *'Als het stormt en regent, als het dondert en bliksemt ben ik in mijn element. De natuur moet men in werking zien.'* (...) *'Als de buien bedaren, met houtskool of zwartkrijt een krabbel gemaakt om vast te houden wat je ziet. Bij het uitwerken komen toon en kleur vanzelf in herinnering'*. In augustus 1875 ontdekte hij het ongerepte plassegebied rond Nieuwkoop en Noorden. Het landschap maakte grote indruk op hem. Hij zou er daarna veel naartoe trekken, mede omdat hij er de ruimte en directheid van de natuur terugvond nu zijn geliefde plekjes bij Den Haag in rap tempo veranderden in nieuwbouwwijken.

Net als Anton Mauve begon hij in de loop van zijn carrière steeds vrijer en losser te schilderen, daarmee de essentie van het landschap nog meer treffend dan in een uitgewerkt schilderij. Dit komt ook goed tot uiting in zijn aquarellen. De waternverftechniek was voor Weissenbruch bij uitstek het medium om de stevige Hollandse wolkenluchten of de atmosferische schakeringen in waterrijk en dampig landschap weer te geven. Hij oogstte er in binnen- en buitenland veel succes mee. Pas laat in zijn leven, in 1900, maakte hij een tocht naar het Franse Barbizon. Mogelijk als een soort eerbetoon aan de schilders met wie de nieuwe uitbeelding van de natuur was begonnen. Drie jaar later overleed hij.

Hendrik Johannes ‘J.H.’ Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

Landschap met molens

olieverf op doek 103 x 128,8 cm, gesigneerd linksonder en gedateerd 1902

J.H. Weissenbruch in zijn atelier

Herkomst: Kunsthandel Frans Buffa & Zonen, Amsterdam; coll. Henry Reinhardt, Verenigde Staten; coll. Frank G. Logan, Chicago, Verenigde Staten; veiling Kender Galleries, New York, *Frank G. Logan Collection*, febr. 1945, cat.nr. 162 (met afb.).

Literatuur: tent.cat. Manchester, Groot-Brittannië, The Whitworth Art Gallery, *Mondriaan and The Hague School*, 1980, afb. pag. 11; Florence, Italië, Istituto Universitario Olandese di Storia dell'Arte, *Mondrian et l'Ecole de La Haye*, 1981/1982, afb. pag. 17; Maarten van der Schaft e.a., *Schilders van het Westland. Van 1500 tot heden*, Schiedam 2010, pag. 69 (met afb. 67 in kleur); Antoon Erftemeijer, *Zó Hollands. Het Hollandse landschap in de Nederlandse kunst sinds 1850*, Haarlem 2011, afb. in kleur pag. 26.

Tentoonstelling: Manchester, Groot-Brittannië, The Whitworth Art Gallery, *Mondriaan and The Hague School*, 17 mei-12 juli 1980; Haarlem, Frans Hals Museum/De Hallen, *Zó Hollands. Het Hollandse landschap in de Nederlandse kunst van 1850 tot heden*, 24 juni-11 sept. 2011; Gouda, Museum Gouda, *Henri Fantin-Latour – Dromen op doek/ Tijdgenoten*, 26 okt. 2013-30 maart 2014; Winterswijk, Villa Mondriaan, *Vee in beeld*, 4 maart-4 sept. 2016.

Hendrik Johannes ‘J.H.’ Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

Ruiters bij een plas

olieverf op doek op paneel 48,5 x 84 cm, gesigneerd linksonder en gedateerd '73

Herkomst: part. bezit Canada; Kunsthandel Ivo Bouwman, Den Haag, 1976; veiling Christie's, Amsterdam, 10-11 nov. 1987, lotnr. 320 (met afb. in kleur); coll. J.W. Kiewiet de Jonge-Mulder; Simonis & Buunk Kunsthandel, Ede, 1988; coll. A.H.W. Bienemann, 1989-2018; part. bezit Nederland.

Literatuur: Willem Laanstra, *Johan Hendrik Weissenbruch 1824-1903*, Amsterdam 1992, pag. 49, cat.nr. 1873-4 (met afb. in kleur).

Tentoonstelling: Den Haag, Kunsthandel Ivo Bouwman,

Zomertentoonstelling, 18-30 aug. 1976.

Hendrik Johannes ‘J.H.’ Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

Poldervaart met schuiten
aquarel op papier 30 x 54,6 cm,
gesigineerd rechtsonder

Herkomst: part. bezit Verenigde Staten, 1912; Kunsthandel Scherpel, Den Haag, 1983.
Literatuur: W. Laanstra, *Johan Hendrik Weissenbruch 1824-1903*, Amsterdam 1992, pag. 165, cat.nr. OA/32-2 (met afb. in kleur).
Tentoonstelling: Den Haag, Kunsthandel Scherpel, *Haagse School en tijdgenoten*, 24 sept.-19 okt. 1989.

Hendrik Johannes ‘J.H.’ Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

De haven van Zaandam
aquarel op papier 14,5 x 22,5 cm, gesigineerd linksonder
annotatie op origineel beschermkarton:
‘J.H. Weissenbruch, Zaandam’

Herkomst: part. bezit Duitsland.

Hendrik Johannes ‘J.H.’ Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

Plaslandschap met rustende koeien
aquarel en gouache op papier 47,2 x 59,2 cm, gesigineerd rechtsonder

Herkomst: Kunsthandel Pieter A. Scheen, ’s-Gravenhage; kunsthandel Gebr. Douwes, Amsterdam; coll. Pamela M. van Tongeren-Woodland, Amsterdam.
Literatuur: W. Laanstra, *Johan Hendrik Weissenbruch 1824-1903*, Amsterdam, 1992, pag. 184, nr. OA/43-1 (als ‘Rustende koeien aan een plas’).

Hendrik Johannes 'J.H.' Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

Jaagpad langs een poldervaart bij Noorden

olieverf op doek op paneel 22,1 x 31,1 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren jaren 90

Herkomst: coll. J.M. Dirkzwager.

Hendrik Johannes 'J.H.' Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

In de venen

olieverf op doek op paneel 17,2 x 33 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: kunsthandel Frans Buffa & Zonen, Amsterdam; coll. J.M. Dirkzwager.

Literatuur: tent.cat. Amsterdam, Frans Buffa & Zonen, *Tentoonstelling van schilderijen en aquarellen door J.H. Weissenbruch*, 1899, cat.nr. 36 (met afb.); vgl.: Willem Laanstra, *Johan Hendrik Weissenbruch 1824-1903*, Amsterdam 1992, pag. 87, cat.nr. O/19-2.

Tentoonstelling: Amsterdam, Frans Buffa & Zonen, *Tentoonstelling van schilderijen en aquarellen door J.H. Weissenbruch*, 1899.

Hendrik Johannes 'J.H.' Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

Boerderij met drogende was

olieverf op doek op paneel 15,4 x 26,1 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: Simonis & Buunk Kunsthandel, Ede, 1999; part. bezit Nederland.

Hendrik Johannes 'J.H.' Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

Boerenwoningen langs een vaart
olieverf op doek op paneel 25,1 x 32,9 cm, gesigneerd linksonder en te dateren ca. 1890

Herkomst: Kunsthandel R. Polak, Den Haag, 1979; part. coll. Tilburg; Kunsthandel Borzo, 's-Hertogenbosch, 1992; part. coll. Denemarken.
Tentoonstelling: Woerden, Stadsmuseum, *Boeren van toen. De Haagse School in het Groene Hart rond 1900*, 8 juni-10 nov. 2019.

Hendrik Johannes 'J.H.' Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

Molens in een polderlandschap
olieverf op paneel 16,9 x 33 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren jaren 90

Hendrik Johannes 'J.H.' Weissenbruch

Den Haag 1824-1903

Landschap bij Dekkersduin
olieverf op papier op paneel 23,2 x 31,1 cm, gesigneerd rechtsonder

Herkomst: Simonis & Buunk Kunsthandel, Ede, 1992; part. bezit Nederland.

Jozef Israëls

Nestor van de Haagse School

Jozef Israëls, in Groningen opgegroeid in een eenvoudig joods milieu, ging daar naar de Kweekschool en vanaf zijn vijftiende naar de Franse school. Intussen volgde hij al teken- en schilderlessen aan de Academie Minerva. Op zijn achttiende verhuisde Jozef naar Amsterdam, waar hij op het atelier van Jan Adam Kruseman in de leer ging en daarnaast avondklassen volgde op de Koninklijke Academie. Israëls was een ‘mensen mens’. Zijn leven lang zou hij verknocht zijn aan het uitbeelden van de menselijke figuur in zijn karakteristieke omgeving. Hij koos vissers en boeren – types uit het volkse leven – tot model. Taferelen die hem een grote naam bezorgden waren niet de kleine en grote vreugden uit het leven, maar de beelden van diep menselijk medegevoel, leed en treurige eenzaamheid.

De eerste schilderijen met dit thema ontstonden in Zandvoort. Zijn broer, die arts was, raadde hem zeelucht aan voor zijn reumatische aandoeningen en Israëls logeerde er een week bij een timmerman. Daar ontstond zijn beroemde werk ‘Langs moeders graf’, waarvoor de huisbaas en zijn kinderen model stonden. Alleen in de jaren 60, na zijn huwelijk en de geboorte van zijn kinderen Isaac en Mathilde, kwamen thema’s als huiselijk geluk en moederschap in zijn schilderijen voorbij. In deze tijd ook maakte Israëls kennis met David Artz en Bernard Blommers die hij aan het begin van hun loopbaan sterk zou beïnvloeden.

Na 1871, toen hij in Den Haag ging wonen, raakte hij nauw bevriend met Hendrik Willem Mesdag. Samen waren ze in 1876 betrokken bij de oprichting van de Hollandsche Teekenmaatschappij. Van Pulchri Studio was Israëls een van de eerste leden. Als een van de oudere schilders van de Haagse School stond Israëls bekend om zijn open blik en zijn grote belangstelling voor nieuwe uitingen in literatuur en beeldende kunst.

In de tuin van zijn huis aan de Koninginneweg in Den Haag liet Jozef een atelier bouwen met een ‘visschershoekje’ en een Oudhollands venster. Voor dat venster poseerden figuren die op een bepaalde manier uitgelicht werden. Dit leverde portretten en interieurs op met prachtige licht-en-donkereffecten.

Israëls’ werkwijze vond veel navolging in de 19e eeuw, zowel bij Nederlandse schilders zoals Van Gogh en Mondriaan, als bij buitenlanders als Max Liebermann. Tijdens zijn leven was Israëls, naast schilder in olieverf ook een bijzonder goede etser en een getalenteerd aquarellist, zowel in Nederland als daarbuiten zeer succesvol.

Samen met Bosboom leverde Israëls het bewijs dat het niet alleen de landschapschilders waren die de toon hebben gezet in de beginperiode van de Haagse School.

Jozef Israëls

Groningen 1824-1911 Den Haag

Moeder en kind bij het raam

olieverf op paneel 38,6 x 27,1 cm, gesigneerd linksonder met verso een studie in olieverf van een kat

Jozef Israëls
Groningen 1824-1911 Den Haag

Het jonge gezin
pastel en aquarel op papier 35,3 x 53,5 cm, gesigneerd linksonder

Tentoonstelling: Woerden, Stadmuseum Woerden, *Boeren van toen, De Haagse School in het Groene Hart* rond 1900, 8 juni-10 nov. 2019.

Jozef Israëls
Groningen 1824-1911 Den Haag

Bij de haard
olieverf op paneel 29,5 x 20 cm, gesigneerd rechtsonder (tweemaal)

Herkomst: veiling A. Mak, Amsterdam, 27 nov. 1923, lotnr. 41 (met afb.); veiling Mak van Waay, Amsterdam, 15 april 1975, lotnr. 82 (met afb.).

26

Johannes Bosboom

Den Haag 1817-1891

Interieur van de Grote of Sint-Laurenskerk in Alkmaar
olieverf op paneel 43,1 x 36,1 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: veiling Frederik Muller & Co., Amsterdam, 19-22, 25 okt. 1943,
lotnr. 189 (verkocht voor fl. 8.200,-).

Johannes Bosboom

Aan de wieg van de Haagse School

Johannes Bosboom, geboren in 1817 in Den Haag, was meer met de eerste helft van de 19e eeuw verbonden dan met de tweede. Op jonge leeftijd al bleek hij over een groot tekentalent te beschikken. Hij ging op veertienjarige leeftijd in de leer bij zijn neef de stadsgezichtenschilder Bart van Hove en schreef zich in op de Haagse Tekenacademie. Tijdens zijn leertijd bij Van Hove, waarin hij samen met medeleerlingen ook toneeldecors schilderde, deed hij kennis op van architectuur en bouwstijlen en ontwikkelde hij belangstelling voor het schilderen van kerken en kerkinterieurs. Omstreeks zijn twintigste besloot hij zich daar geheel op toe te leggen. Zijn aquarellen en schilderijen tonen verstilde kerkinterieurs, bevolkt door figuren in 17e-eeuwse kledij, waarbij hij geïnspireerd werd door de lichtval en atmosfeer in het werk van de 17e-eeuwse schilders Rembrandt en Emanuel de Witte. De meesterlijke wijze waarop hij het licht in zijn kerkinterieurs verwerkte, maakte hem in zijn tijd een van de belangrijkste Europese schilders in dit genre.

Vanaf halverwege de jaren 60 zien we hoe Bosboom, beïnvloed door Rembrandt, zich steeds meer toelegt op het met een breed en beweeglijk penseel weergeven van licht- en kleurimpressies van het kerkinterieur. Het belang van de nauwkeurige weergave van de architectuur werd naar de achtergrond verdrongen in het voordeel van de atmosfeer. Ná 1880 legde Bosboom zich vrijwel uitsluitend op het aquarelleren toe. Dat hij daarin een ware meester was bleek uit de hoge onderscheidingen die hij ontving in België.

Bosboom trouwde met de gelijkgestemde, gelovige Geertruida Toussaint, in haar tijd al een bekend schrijfster van historische romans. Vaak waren er financiële zorgen omdat zowel Geertruida's familie als die van Bosboom gesteund moest worden. Het huwelijk was, ondanks moeilijke perioden waarin Bosboom vanwege depressies niet of nauwelijks tot werken kwam en de schrijfster onder grote werkdruk stond, zeer gelukkig.

Bosboom was lid van Pulchri Studio, het Genootschap 'Arti Sacrum' (Rotterdam) en de Hollandsche Teekenmaatschappij (Den Haag). Hij was leraar van Marie Bilders-van Bosse en de bekende dierenschilder W.F. de Haas. Zijn collega's beschouwden hem als een autoriteit, niet alleen vanwege zijn talent maar ook door zijn inzet voor vakgenoten.

27

Johannes Bosboom

Den Haag 1817-1891

28

Interieur van de Grote of Sint-Jacobskerk in Den Haag
olieverf op paneel 24,5 x 17,6 cm,
gesigneerd rechtsonder

Herkomst: kunsthandel E.J. van Wisselingh & Co., Amsterdam, inv.nr. S 9232; coll. E.H. Crone, Amsterdam, vanaf 1898, daarna door vererving in bezit gekomen van H.G.Th. Crone, Amsterdam.
Literatuur: vgl.: C.H. Dinkelaar, D.L. Kaatman, *Johannes Bosboom (1817-1891): Schilder van licht, schaduw en kleur*, Laren 1999, pag. 154, cat.nr. KNA 66-1.
Tentoonstelling: 's-Gravenhage, Gemeentemuseum, in bruikleen 1947-1964, inv.nrs. 53-47 en 25-X-1947.

Johannes Bosboom

Den Haag 1817-1891

De Bakenesserkerk in Haarlem
olieverf op paneel 13,7 x 10,9 cm,
gesigneerd linksonder

Herkomst: Kunsthandel S.J. Sala, Den Haag; Kunsthandel Pieter A. Scheen, 's-Gravenhage; coll. mevrouw C. Willebeek le Mair, Hillegersberg; veiling Frederik Muller & Co., Amsterdam, 8-11 juli 1941, lotnr. 43 (verkocht voor fl. 1.300,-); veiling Mak van Waay, Amsterdam, 15 nov. 1960, lotnr. 47; coll. mevr. Van Heek-Stuyt; Art Gallery Gérard, Wassenaar, 1986; kunsthandel E.J. van Wisselingh & Co., Amsterdam; coll. B. Meijer, Wassenaar, inv.nr. 565; coll. H.G.Th. Crone.
Tentoonstelling: Amsterdam, Stedelijk Museum, inv.nr. B. 3359.

29

Johannes Bosboom

Den Haag 1817-1891

Hollandse binnenhaven
olieverf op paneel 24,8 x 31,7 cm, gesigineerd linksonder en gedateerd 1835

Johannes Bosboom

Den Haag 1817-1891

Na de mis in de kathedraal van Antwerpen
inkt, krijt en aquarel op papier 30,7 x 40,7 cm, gesigineerd rechtsonder

Literatuur: Jan Oosterholt, 'Geertruida Bosboom-Toussaints Frits Millioen en zijne vrienden', Locus 33 (2013), afb. in kleur pag. 12.

Johannes Bosboom

Den Haag 1817-1891

Kerkinterieur met figuren
aquarel op papier 26,5 x 18,3 cm, gesigineerd linksonder

B.J. Blommers

Een echte familieman

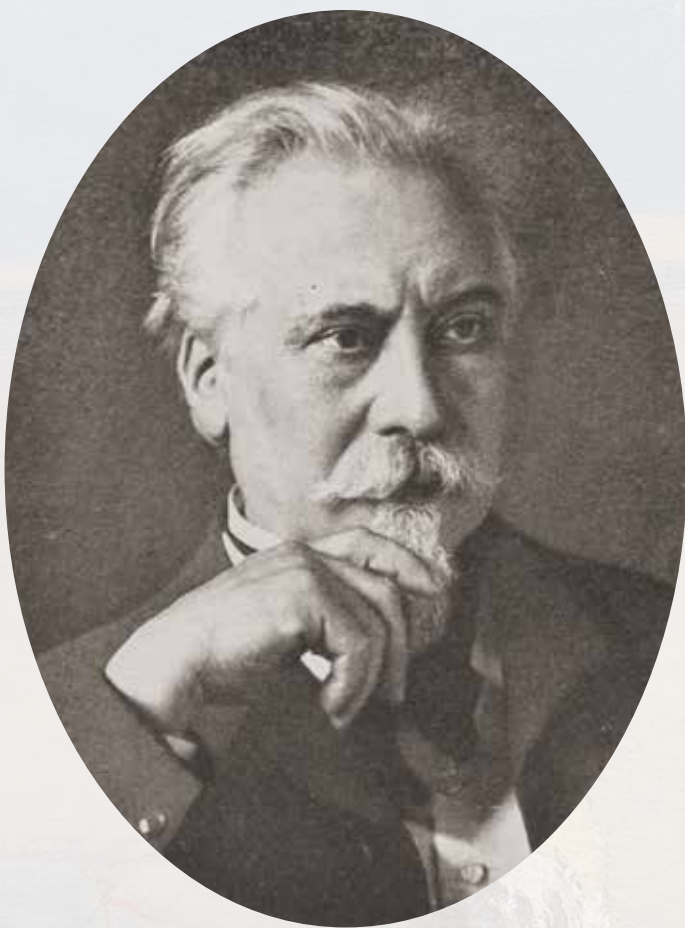
Bernard Blommers, aanvankelijk voorbestemd voor een leven als lithograaf in de drukkerij van zijn vader, besloot al jong zijn hart te volgen en avondlessen te nemen op de Haagse Academie. Daar ontmoette hij Willem Maris. Samen trokken ze regelmatig naar buiten om de natuur te schilderen en in 1865 maakten ze een reis langs de Rijn. In datzelfde jaar maakte Blommers zijn debuut op de Tentoonstelling van Levende Meesters in Amsterdam, waar zijn inzending een ereplaats kreeg naast een groot strandgezicht van Jozef Israëls.

De twintig jaar oudere Israëls, die kort daarna een vriend voor het leven werd, was van grote invloed op het werk van Blommers. Beiden verbeeldden ze het eenvoudige leven van boeren en vissers in Katwijk aan Zee en Scheveningen. Maar waar Israëls doorgaans de barre levensomstandigheden van de vissersbevolking uitbeelde, zag Blommers alles van de zonnige kant en benadrukte juist de gezelligheid van de donkere vissershuisjes. Als vader van een groot en levendig gezin schilderde hij het gelukkige familieleven. Zijn vroege werken, veelal zonnige strandtaferelen met badgasten waarvoor zijn kinderen in Scheveningse kostuumpjes model stonden, zijn tot in detail uitgewerkt, met een sterk gevoel voor kleur.

Tot omstreeks 1900 werkte Blommers in Scheveningen en Zandvoort. Maar toen Scheveningen zich steeds meer tot een mondaine badplaats ontwikkelde verhuisde hij naar Katwijk aan Zee. Daar liet hij de Villa Thérèse bouwen, vernoemd naar zijn jongste dochter. Net zoals Israëls had Blommers daar een ‘Schevenings hoekje’. Blommers bracht vooral zomer en najaar in deze vissersplaats door; de rest van het jaar was hij in Den Haag en Scheveningen. Jaarlijks werkte hij ook een paar weken in het Brabantse Heeze.

Het werk van Blommers was erg geliefd in binnen- en buitenland. Veel van zijn schilderijen werden via de firma Goupil in Amsterdam verhandeld naar Engeland, Schotland en de Verenigde Staten. Op het hoogtepunt van zijn roem, rond 1906, moest men rond de fl. 8.000,- voor een schilderij van hem neertellen. Blommers genoot van het leven en reisde meerdere malen naar de Verenigde Staten, waar hij zelfs door president Theodore Roosevelt werd ontvangen.

Later in zijn leven, onder invloed van Jacob Maris, ontwikkelt Blommers een meer impressionistische, losse toets en dan zijn lichtinval en gedempte kleuren meer bepalend voor het karakter van zijn schilderijen.

Bernardus Johannes Blommers

Den Haag 1845-1914

Scheepje zeilen

olieverf op doek 67 x 103,3 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren ca. 1875

Herkomst: coll. Andrew T. Reid, Auchterarder, Schotland (mogelijk geërfd van zijn vader James Reid); veiling Christie's, Londen, 27 maart 1942, lotnr. 64; veiling Thomas Love & Sons, Perth, Schotland, 1979; veiling Christie, Manson & Woods Ltd., Amsterdam (in Singer Museum, Laren), 2 april 1979, lotnr. 351 (met afb.); part. bezit Groot-Brittannië.

Literatuur: *The Collection of Pictures formed by Andrew T. Reid of Auchterarder*, Glasgow 1933, nr. 88 (met afb.); Arend-Jan Sleijster, *Willy Sluiter en de Kunstvereniging Katwijk 1908-1910*, Katwijk 2008, pag. 57, afb. 51 (in kleur); Pim Jungerius en Hanneke van den Ancker, 'Het kustlandschap op schilderijen uit de 19de en vroeg 20ste eeuw', *Duin 4* (2015), afb. in kleur pag. 9; André Groeneveld e.a., *B.J. Blommers (1845-1914). De zonnige Haagse School*, Katwijk 2016, afb. in kleur pag. 86-87. **Tentoonstelling:** Katwijk, Katwijks Museum, *Willy Sluiter en de Kunstvereniging Katwijk 1908-1910*, 14 okt. 2008-17 jan. 2009; Katwijk, Katwijks Museum, *B.J. Blommers (1845-1914). De zonnige Haagse School*, 12 juli-12 nov. 2016.

Bernardus Johannes Blommers

Den Haag 1845-1914

Schelpenvisser met zijn kinderen op het strand
olieverf op doek 28,3 x 42 cm, gesigneerd rechtsonder

Literatuur: vgl.: André Groeneveld e.a., *B.J. Blommers (1845-1914). De zonnige Haagse School*, Katwijk 2016, afb. pag. 82-83.
Tentoonstelling: Vlaardingen, Museum Vlaardingen, *Schoon aan de haak. Schilderachtig vissersleven*, 21 juni-10 nov. 2019.

Bernardus Johannes Blommers

Den Haag 1845-1914

Spelen in de branding
olieverf op doek 64,4 x 100,6 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: veiling C.F. Roos & Cie., Amsterdam, 18 febr. 1902, lotnr. 74; The Fine Art Galleries, Montreal, Canada, maart 1930; part. bezit Montreal, Canada.

Bernardus Johannes Blommers

Den Haag 1845-1914

Het bleken van de was
olieverf op doek 58,7 x 91,6 cm, gesigneerd rechtsonder

Herkomst: veiling Mak, Dordrecht, 29 mei 1956, lotnr. 119; veiling Van Marle & Bignell, 's-Gravenhage, 7-8 okt. 1958, lotnr. 27.
Literatuur: Tiny de Liefde-van Brakel, *B.J. Blommers (1845-1914)*, Katwijk 1993, pag. 103, afb. 40 (in kleur).
Tentoonstelling: Woerden, Stadsmuseum Woerden, *Boeren van toen, De Haagse School in het Groene Hart rond 1900*, 8 juni-10 nov. 2019.

Bernardus Johannes Blommers

Den Haag 1845-1914

Kind in stoeltje met poezen voor de open haard
olieverf op doek 26,2 x 28,1 cm

Met echtheidsverklaring van de dochter van de schilder verso op etiket: 'Kleine olieverstudie Kind in kinderstoel met poes geschilderd door mijn vader B.J. Blommers 1845-1914, niet getekend, sept 1931, Henriette Blommers'.

Bernardus Johannes Blommers

Den Haag 1845-1914

Aardbeien met slagroom (en rijnwijn glas)
olieverf op doek 28,8 x 40 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren ca. 1880

Literatuur: André Groeneveld e.a., *B.J. Blommers (1845-1914). De zonnige Haagse School*, Katwijk 2016, afb. in kleur pag. 122.
Tentoonstelling: Katwijk, Katwijk's Museum, *B.J. Blommers (1845-1914). De zonnige Haagse School*, 12 juli-12 nov. 2016.

38

Paul Joseph Constantin ‘Constan(t)’ Gabriel

Amsterdam 1828-1903 Scheveningen

Morgennevel
olieverf op doek 60,5 x 35,9 cm,
gesigneerd rechtsonder

Herkomst: coll. dr. J.D.C. Titsingh, 's-Gravenhage, nr. 3; Kunsthandel Boussod, Valadon & Cie., 's-Gravenhage, 1901, nr. 57 (met afb.); coll. A.A. Bakker, Amsterdam; veiling coll. A.A. Bakker bij Frederik Muller & Co., Amsterdam, 29 okt. 1907, lotnr. 17 (met afb.); Kunstzaal d'Audretsch, Den Haag, inv.nr. 11017.
Tentoonstelling: Pulchri Studio, 's-Gravenhage; Veenendaal, Museum Veenendaal, *De Haagse School: Hollandse pracht*, 1 april-30 aug. 2017.

P.J.C. Gabriel

Colorist van de Haagse School

Paul Joseph Constantin Gabriel was de zoon van de destijds gevierde Amsterdamse beeldhouwer Paul Joseph Gabriel. Het sprak dan ook min of meer vanzelf dat hij kunstenaar zou worden en al op 12-jarige leeftijd bezocht hij de avondklas van de Rijksacademie. Na een mislukte leertijd bij B.C. Koekkoek in Kleef – Gabriel zou niet genoeg talent hebben – en lessen van Cornelis Lieste in Haarlem, trok hij in 1853 naar Oosterbeek om een goed landschapschilder te worden. Net als de andere schilders en zijn vriend Anton Mauve oefende hij zich daar in het maken van studies in de natuur. Het verhaal gaat dat hij bij slecht weer een keer zó lang doorwerkte, dat hij oorontsteking kreeg en doof werd. In 1860 verhuisde hij naar Brussel om daar zijn geluk te beproeven. Hij trof er Willem Roelofs, die al langer in Brussel woonde en werkte en die een soort leermeester voor hem werd. Gabriel onderging in de daarop volgende jaren enorm veel invloed van de zes jaar oudere Roelofs, evenals van de schilders van de School van Barbizon, van wie in Brussel regelmatig werk te zien was.

Het was Roelofs die Gabriel meenam op schildertocht in Nederland en hem de ogen opende voor de schoonheid van het waterrijke Hollandse landschap. Mogelijk bezochten ze samen voor het eerst Kortenhoef. Plassen- en veengebieden en polderlandschap werden Gabriels specialiteit. Hij vond in dit Hollandse landschap een grote kleurenrijkdom, zelfs als het weer grijs en grijs was. Het is terug te vinden in het intense blauw dat hij vaak gebruikte voor de lucht, de vele kleurnuances van het water, de kleuren groen in het weiland. Typerend voor de landschappen van Gabriel zijn naast het werken met kleur ook eenvoud en een uitgebalanceerde compositie met stevige vormen. Een molen, een schuit, een palingfuik, een visser, het waren vaak de ingrediënten waaraan hij genoeg had.

Vanaf 1862 kwam Gabriel ieder jaar minstens drie maanden naar Nederland terug om er ‘naar waarheid’ het polderlandschap te schilderen. Net als de andere schilders van de Haagse School zocht hij het onopgesmukte, nog niet door industrialisatie aangetaste landschap. Eerst vond hij dat rond Veenendaal en in de omgeving van het Gein, vanaf de jaren 70 in het plassen- en veengebied rond Abcoude en het nabijgelegen Kortenhoef en vanaf 1875 rond de Nieuwkoopse Plassen. Hij moet over een goed visueel geheugen beschikt hebben en doorgaans had hij naar eigen zeggen aan één blik genoeg om zijn schets op zijn atelier, met de herinnering nog vers in zijn hoofd, uit te werken. Zijn olieverfschetsen waren, net als die van Roelofs, van zulke hoge kwaliteit dat ze later vaak op een

paneeltje werden geplakt en als schilderijtje verkocht werden.

Een van Gabriels belangrijkste leerlingen was Willem Tholen, die in 1879 voor drie maanden naar Brussel kwam om les te krijgen. Daarna bleven meester en leerling contact houden. Gabriel trok enkele zomers naar Kampen om bij Tholen te logeren. Dan gingen ze de veenderijen in of werkten rond Giethoorn.

In 1884 verhuisde Gabriel terug naar Nederland en vestigde zich in de buurt van Den Haag. Het kunstklimaat was er gunstiger geworden voor ‘moderne’ landschapschilders en bovendien woonde zijn jeugdvriend Mauve in Den Haag. Gabriel vestigde zich met zijn vrouw aan de Kanaalweg in Scheveningen. Hij werd een actief lid van Pulchri Studio en bezocht nieuwe gebieden, zoals de omgeving van Kinderdijk. Ook in Kortenhoef, te gast bij Klaas Boom in het tolhuis aan de Zuwe, bleef hij de ongereptheid vinden waar hij zijn hele schildersleven naar op zoek was.

39

Paul Joseph Constantin ‘Constan(t)’ Gabriel

Amsterdam 1828-1903 Scheveningen

Poldermolen bij Giethoorn

olieverf op doek 90,8 x 151 cm, gesigneerd rechtsonder

Herkomst: Kunsthandel L.J. Krüger, Den Haag, febr. 1918; veiling Christie's, Amsterdam, 26 okt. 1999, lotnr. 136 (met afb.); part. coll. België.
Literatuur: vgl.: Moniek Peters, Benno Tempel (red.), *Paul Joseph Constantin Gabriël 1828-1903. Colorist van de Haagse School*, Dordrecht/ Kleeft/Zwolle 1998, pag. 63, afb. 57.

Paul Joseph Constantin ‘Constan(t)’ Gabriel

Amsterdam 1828-1903 Scheveningen

Gezicht op de Proosdijer Molen aan de Winkel

aquarel op papier 36,1 x 53,3 cm, gesigneerd rechtsonder

Paul Joseph Constantin ‘Constan(t)’ Gabriel

Amsterdam 1828-1903 Scheveningen

Molen bij Giethoorn

olieverf op doek op paneel
32,2 x 54,2 cm, gesigneerd rechtsonder

Herkomst: Larensche Kunsthandel, Amsterdam, inv.nr. 108 (als ‘De brug voor den molen’, 1913); Mak van Waay, Amsterdam, 24 mei 1966, lotnr. 141 (met afb.); part. bezit Japan.

Paul Joseph Constantin ‘Constan(t)’ Gabriel

Amsterdam 1828-1903 Scheveningen

Poldermolen bij Leidschendam
olieverf op paneel 39,4 x 60 cm,
gesigneerd linksonder

Literatuur: vgl.: Moniek Peters, Benno Tempel (red.), *Paul Joseph Constantin Gabriël (1828-1903). Colorist van de Haagse School*, Zwolle 1998, pag. 122, afb. 90.
Tentoonstelling: Veenendaal, Museum Veenendaal, *De Haagse School. Hollandse pracht*, 1 april-30 aug. 2017.

Paul Joseph Constantin ‘Constan(t)’ Gabriel

Amsterdam 1828-1903 Scheveningen

Hollands polderlandschap
olieverf op doek 63,6 x 97,7 cm,
gesigneerd rechtsonder

Herkomst: part. bezit Zwitserland.
Tentoonstelling: Tsinandali, Georgië, Alexander Chavchavadze House-Museum, *Once Upon a time in Holland. The young Piet Mondrian and the Masters who inspired him*, 1 mei-30 juni 2011.

Paul Joseph Constantin ‘Constan(t)’ Gabriel

Amsterdam 1828-1903 Scheveningen

Ochtendstemming bij Veenendaal
olieverf op doek 66 x 101,5 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren late jaren 60

Herkomst: part. bezit Groot-Brittannië.
Literatuur: vgl.: M. Peters, B. Tempel (red.), *Paul Joseph Constantin Gabriël 1828-1903. Colorist van de Haagse School*, Dordrecht/Kleef/Zwolle 1998, pag. 58, afb. 51.
Tentoonstelling: Doorwerth, Museum Veluwezoom, *Magie van de Veluwezoom: Het culturele leven tussen 1840 en 1900*, 26 aug.-3 dec. 2006; Veenendaal, Museum Veenendaal, *De Haagse School: Hollandse pracht*, 1 april-30 aug. 2017; in bruikleen Museum Veenendaal, jan.-okt. 2019.

Paul Joseph Constantin ‘Constan(t)’ Gabriel

Amsterdam 1828-1903 Scheveningen

Vaartje, Kortenhoef
olieverf op doek 38,8 x 54,8 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: kunsthandel E.J. van Wisselingh & Co., Amsterdam, 1901, inv.nr. 1350.
Literatuur: tent.cat. Kortenhoef, Kunst aan de Dijk, *In het spoor van Gabriel*, 2012, pag. 37.
Tentoonstelling: Amsterdam, kunsthandel E.J. van Wisselingh & Co., *Gabriël*, 1901, nr. 42; Tsinandali, Georgië, Alexander Chavchavadze House-Museum, *Once Upon a time in Holland. The young Piet Mondrian and the Masters who inspired him*, 1 mei-30 juni 2011; Kortenhoef, Kunst aan de Dijk, *In het spoor van Gabriel*, 2-24 juni 2012; Veenendaal, Museum Veenendaal, *De Haagse School: Hollandse pracht*, 1 april-30 aug. 2017.

Paul Joseph Constantin ‘Constan(t)’ Gabriel

Amsterdam 1828-1903 Scheveningen

Visser bij viskaar in veenlandschap
olieverf op doek 29 x 46,4 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren ca. 1875
annotatie op etiket op spieraam: ‘Les tourbières de la Hollande, Le pêcheur à la ligne.’

Paul Joseph Constantin ‘Constan(t)’ Gabriel

Amsterdam 1828-1903 Scheveningen

De eerste baars (vroeg morgen)
olieverf op doek 54,3 x 83,4 cm, gesigneerd rechtsonder
annotatie op etiket op spieraam: ‘de eerste baars (vroeg morgen) P.J.C. Gabriel’

Herkomst: part. bezit België.
Literatuur: tent.cat. Kortenhoef, Kunst aan de Dijk, *In het spoor van Gabriel*, 2012, afb. in kleur pag. 6 en pag. 37; vgl.: Moniek Peters, Benno Tempel (red.), *Paul Joseph Constantin Gabriël 1828-1903. Colorist van de Haagse School*, Dordrecht/Kleef/Zwolle 1998, pag. 153, cat.nr. 26 (met afb. op pag. 152; gedateerd ’75).
Tentoonstelling: Kortenhoef, Kunst aan de Dijk, *In het spoor van Gabriel*, 2-24 juni 2012.

Herkomst: coll. mejuffrouw M.C.Ph. de Vassy, Den Haag, tot 1942; veiling Frederik Muller & Co., Amsterdam, 20-27 okt. 1942, lotnr. 139, alwaar verworven door dhr. Wetzler; coll. B. de Geus van den Heuvel, Nieuwersluis; veiling Mak van Waay, Amsterdam, *Collectie B. de Geus van den Heuvel*, 26-27 april 1976, lotnr. 268 (met afb., als ‘De eerste baars – Loosdrechtse plassen’), alwaar verworven door dhr. V.d. Erken.
Literatuur: tent.cat. Rotterdam, Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen, *Tentoonstelling van Schilderijen en andere Kunstwerken*, 1882, pag. 12, cat.nr. 104; tent.cat. Schiedam, Stedelijk Museum, *Verzameling B. de Geus van den Heuvel*, 1952, cat.nr. 22; tent.cat. Amsterdam, Stedelijk Museum, *Van Romantiek tot Amsterdamse School. Schilderijen uit de collectie B. de Geus van den Heuvel*, 1958, cat.nr. C28; Jan Jaap Heij, *Hollands impressionisme*, Bussum 2013, pag. 30-31 (met afb. in kleur).
Tentoonstelling: Rotterdam, Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen, *Tentoonstelling van Schilderijen en andere Kunstwerken*, 1882-1883; Dordrecht, Dordrechts Museum, *Ons element*, 23 juni-2 sept. 1951; Schiedam, Stedelijk Museum, *Verzameling B. de Geus van den Heuvel*, 20 dec. 1952-18 jan. 1953; Amsterdam, Stedelijk Museum, *Van Romantiek tot Amsterdamse School. Schilderijen uit de collectie B. de Geus van den Heuvel*, 7 juli-29 sept. 1958; Laren, Singer Museum, *Hollands Impressionisme*, 30 mei-25 aug. 2013.

Jacobus Hendricus 'Jacob' Maris

Den Haag 1837-1899 Karlsbad (v/h Oostenrijk-Hongarije, nu Tsjechië)

Boten en vissers op het strand

olieverf op doek 46,8 x 55,5 cm, gesigneerd rechtsonder

Herkomst: kunsthandel Frans Buffa & Fils, Amsterdam; kunsthandel E.J. van Wisselingh & Co., Amsterdam, coll. A. Krijn; veiling Frederik Muller & Co., Amsterdam, 11 juli 1950, lotnr. 57; coll. familie Hin, Haarlem/Aerdenhout, daarna door vererving in bezit gekomen van de vorige eigenaar.

Jacob Maris

Boetseren in de verf

Jacob Maris werd in 1837 geboren als oudste van de drie Maris-broers. Hij moet een rustig en joviaal mens geweest zijn, een echte verbinder, wordt wel gezegd. Jacob vond pas na twintig jaar van leren en experimenteren het thema dat hem zijn verdere leven zou bezighouden en waarin hij de meest spontane en gedurfde interpretatie van de werkelijkheid zou geven: het landschap.

Aanvankelijk leek het erop dat hij figuurschilder zou worden. Op twaalfjarige leeftijd ging hij in de leer bij de Haagse genreschilder J.A.B. Stroevel en volgde al spoedig lessen aan de Haagse academie. Vervolgens werd Huib van Hove zijn leermeester. Na lessen aan de academie van Antwerpen was hij in 1859 en 1860 samen met zijn broer Matthijs in Oosterbeek, waar ze natuurstudies maakten. Ook bezochten ze Barbizon. Dat de nieuwe benadering van het landschapschilderen hem aantrok blijkt uit het feit dat hij in 1864 opnieuw in Oosterbeek verbleef en tijdens een reis ook Fontainebleau bezocht. In het voorjaar van 1865 vertrok Jacob naar Parijs, waar hij zich vooral moet hebben toegelegd op het schilderen van Italiaanse volkstypen ofwel 'Italiennes', die geliefd waren en door de Parijse Kunsthandel Goupil werden verkocht naar Engeland en de Verenigde Staten. Kenners prezen toen al zijn landschappen en dorpsgezichten aan het water, en het is in Parijs dat hij definitief kiest voor een carrière als landschapschilder.

In 1871 keerde Jacob, genoodzaakt door de Frans-Duitse oorlog, met vrouw en dochter terug naar Den Haag en vestigde zich aan de Noord-West-Binnensingel. Hij werd opnieuw lid van Pulchri Studio – waar hij onder andere commissaris was voor de 'Gezellige Bijeenkomsten' – en was medeoprichter van de Hollandsche Teekenmaatschappij ter promotie van de aquarel. Vanaf nu ontwikkelde hij zich tot een krachtig landschapschilder. Rivieren en vaarten, stadsgezichten aan het water, molens, strandgezichten met bomschuiten schilderde hij in een brede, zelfverzekerde toets die bij tijdgenoten bewondering oogstte. Zijn penseelstreek werd gedurfder, zijn verfpobbreng pasteuzer en zijn palet bestond uit subtiel op elkaar afgestemde tonen.

Maris ontwikkelde een wonderlijke manier van schilderen. Over zijn werkwijze werd wel geschreven dat hij de verf dik opzette en dan in de nog niet droge verflagen metselde, rommelde en veranderde totdat er een harmonie van kleuren ontstond. Dan maakte hij de voorstelling af met een dunne penseelstreek. Het resulteert in landschappen en stadsgezichten die zwaar

van stemming en atmosfeer zijn en de stadsgezichten zijn dan ook zelden exacte portretten maar veeleer een combinatie van elementen uit verschillende steden. Veel ruimte is er voor hoge luchten; Jacob was een meester in het schilderen van imposante wolkenpartijen.

Vanaf de jaren 80 brak hij in Nederland door en behoorde voortaan tot Nederlands belangrijke en meest verdienende eigentijdse kunstenaars. In 1899, op het hoogtepunt van zijn roem, stierf hij. Via de Haagse Kunsthandel Goupil werd toen al veel van zijn werk naar het buitenland verkocht, waar het nog altijd deel uitmaakt van museale collecties in Engeland, Frankrijk, Canada en de Verenigde Staten.

Jacobus Hendricus ‘Jacob’ Maris

Den Haag 1837-1899 Karlsbad (v/h Oostenrijk-Hongarije, nu Tsjechië)

Romance
olieverf op papier op
paneel 30,3 x 23,1 cm,
gesigneerd linksonder
en te dateren
ca. 1854-1855

Herkomst: coll. weduwe J. Maris; veiling J. en M. Maris, Frederik Muller & Cie., Amsterdam, 11 maart 1902, lotnr. VII, aldaar verkocht aan A. Preyer, Den Haag; veiling C.F. Roos & Co., Amsterdam, 14 febr. 1911, lotnr. 95, aldaar verkocht aan J. de Vries, 1911; coll. J. Goudstikker, Amsterdam, ca. 1943, inv.nr. 6343; veiling Frederik Muller & Cie., Amsterdam, 20 nov. 1951, lotnr. 315; coll. Pieter A. Scheen, 's-Gravenhage, 1952; veiling Paul Brandt, Amsterdam, 4 dec. 1981, lotnr. 138; veiling Sotheby's, Amsterdam, 19 april 1994, lotnr. 220; part. coll. Nederland.
Literatuur: tent.cat. Den Haag, Pulchri Studio, *Eere-tentoonstelling Jacob Maris*, 1899, cat.nr. 91; tent.cat. Amsterdam, Arti et Amicitiae, 1902, cat.nr. 114; Th. de Bock, *Jacob Maris. Met 90 photogravures naar zijne werken en zijn portret naar M. van der Maarel*, Amsterdam 1902-1903, pag. 9; Jan Veth, *Portretstudies en silhouetten*, Amsterdam 1908, pag. 136 (te dateren ca. 1854-1855); Marjan van Heteren, *Jacob Maris (1837-1899). Ik denk in mijn materie*, Zwolle 2003, pag. 59, afb. 46.
Tentoonstelling: Den Haag, Pulchri Studio, *Eere-tentoonstelling Jacob Maris*, dec. 1899-1900; Amsterdam, Arti et Amicitiae, 1902.

Jacobus Hendricus ‘Jacob’ Maris

Den Haag 1837-1899 Karlsbad (v/h Oostenrijk-Hongarije, nu Tsjechië)

Aan het kanaal
olieverf op doek 45,4 x 63,2 cm, gesigneerd rechtsonder

Herkomst: in 1896 op de ‘Grosse Internationale Kunstausstellung’ van Berlijn verworven voor de Berlijnse Nationalgalerie door directeur Hugo von Tschudi; coll. Nationalgalerie, Berlijn, aldaar in 1930 gekocht door Joop Siedenburg en Jacob Baart de la Faille voor kunsthandel Frans Buffa & Zonen, Amsterdam; coll. fam. Van Voorst tot Voorst.
Literatuur: tent.cat. *Maris Tentoonstelling*, 's-Gravenhage, Gemeentemuseum/Amsterdam, Stedelijk Museum, 1935, pag. 39, cat.nr. 62; Sylvia Alting van Geusau e.a., *Schoonheid te koop. Kunsthandel Frans Buffa & Zonen (1790-1951)*, Zwolle 2016, pag. 109, afb. 108.
Tentoonstelling: Berlijn, Nationalgalerie, *Grosse Internationale Kunstausstellung*, 1896; *Maris Tentoonstelling*, 's-Gravenhage, Gemeentemuseum, 22 dec. 1935-2 febr. 1936/Amsterdam, Stedelijk Museum, 8 febr.-8 maart 1936.

Jacobus Hendricus ‘Jacob’ Maris

Den Haag 1837-1899 Karlsbad (v/h Oostenrijk-Hongarije, nu Tsjechië)

Schelpenvissers in de branding
olieverf op paneel 26,3 x 37,5 cm,
gesigneerd linksonder

Herkomst: coll. Jacobus Slagmulder, Amsterdam.

Jacobus Hendricus ‘Jacob’ Maris

Den Haag 1837-1899 Karlsbad (v/h Oostenrijk-Hongarije, nu Tsjechië)

Fantasiegezicht op Amsterdam
aquarel op papier 64 x 91 cm, gesigneerd
linksonder en te dateren ca. 1885

Literatuur: vgl.: Marjan van Heeteren e.a., *Jacob Maris (1837-1899). Ik denk in mijn materie*, Zwolle/ Haarlem/Oss 2003, afb. pag. 144 ('De Buitenkant met de Schreierstoren te Amsterdam, ca. 1885').

Jacobus Hendricus ‘Jacob’ Maris

Den Haag 1837-1899 Karlsbad (v/h Oostenrijk-Hongarije, nu Tsjechië)

Een Hollandse havenstad (Dordrecht)
olieverf op doek 41,5 x 49 cm, gesigneerd rechtsonder
en te dateren ca. 1890

Herkomst: coll. Jacob R.H. Neervoort van de Poll, Rijsenburg/Amsterdam; veiling Frederik Muller & Co., Amsterdam, 29 nov. 1921, lotnr. 22.
Literatuur: tent.cat. Amsterdam, Arti et Amicitiae, *Eere-Tentoonstelling Jacob Maris*, 1899, cat.nr. 39 (als: 'Stadsgezicht (1890)'); Th. de Bock, *Jacob Maris. Met 90 photogravures naar zijne werken en zijn portret naar M. van der Maarel*, Amsterdam 1902-1903, afb. pag. 179; tent.cat. 's-Gravenhage, Kunsthandel Pieter A. Scheen, *Zomertentoonstelling Haagse School*, 1971, pag. 15, nr. 22; Pieter A. Scheen, *Lexicon Nederlandse beeldende kunstenaars 1750-1880*, 's-Gravenhage 1981, afb. 506.
Tentoonstelling: Amsterdam, Arti et Amicitiae, febr. 1892, nr. 14; Amsterdam, Arti et Amicitiae, *Eere-Tentoonstelling Jacob Maris*, dec. 1899-1900; 's-Gravenhage, Kunsthandel Pieter A. Scheen, *Zomertentoonstelling Haagse School*, 1971.

Willem Maris

Den Haag 1844-1910

Twee koeien in Hollands landschap
olieverf op doek 53,6 x 87,5 cm,
gesigneerd rechtsonder

Herkomst: Kunsthandel Goupil, 's-Gravenhage, inv.nr. 23450; veiling Vendu Notarishuis, Rotterdam, 24 nov.-1 dec. 1977, lotnr. 177 (met afb.); veiling Vendu Notarishuis, Rotterdam, 30 okt. 1980, lotnr. 48 (met afb.); Simonis & Buunk Kunsthandel, Ede, 1992; part. bezit C. Maris.

Willem Maris

Schilder van het licht

Willem Maris groeide op in een gezin waar de kunsten zeer werden gestimuleerd. Hij was de jongste van de drie Maris-broers en ontving zijn eerste tekenonderricht van zijn oudere broers Jacob en Matthijs, met wie hij een atelier deelde in Den Haag. Daarnaast bezocht hij de avondklas van de Haagse Academie en kreeg hij raadgevingen van de dierenschilder Pieter Stortenbeker. In 1862 begon Willem als zelfstandig schilder en maakte zijn debuut op de *Tentoonstelling van Levende Meesters* in Rotterdam. In datzelfde jaar verkocht hij zijn eerste schilderij en reisde naar Oosterbeek, waar hij met Anton Mauve bevriend raakte. Mauve, die het liefst in weer en wind buiten zat te schilderen, probeerde Willem dikwijls over te halen mee te gaan. Maar Willem voelde zich toch het meest op zijn gemak thuis in zijn atelier, waar hij de schetsen die hij buiten maakte uitwerkte. Zijn leven lang woonde hij in de omgeving van Den Haag en liet, toen hij in Rijswijk woonde, een eendenvijver in zijn tuin aanleggen. Zo hoefde hij niet ver van huis om de eenden en hun kroost vast te leggen.

Het oeuvre van Willem Maris, ook wel de 'impressionist' van de Haagse School genoemd, kenmerkt zich niet zozeer door een verscheidenheid aan onderwerpen, als wel door grote variaties in compositie, lichtbehandeling en techniek. Hij schilderde en aquarelleerde het liefst waterrijke landschappen met eenden of koeien aan een vaart of sloot. Hierbij koos hij vaak voor een 'uitsnede' uit het landschap waarin hij het licht wilde vastleggen. In zijn werk spelen eigenlijk niet de dieren maar het zonlicht de hoofdrol. *'Ik schilder geen koeien, maar lichteffecten'*, zei hij eens over zijn werk. Hierbij maakte hij gebruik van een speciale techniek die de Franse impressionisten ook wel toepasten, het nat-in-nat schilderen; nieuwe verf werd opgebracht voordat de vorige laag gedroogd was. Vormden de dieren in zijn vroege werk nog een afzonderlijk element, in zijn latere werk werden ze van ondergeschikt belang en gingen zij volledig op in het landschap.

Willem was de enige van de drie broers die vanaf het begin van zijn carrière succes had en hield. Niet alleen stond hij bekend als schilder maar ook als tekenaar, etser en vooral als aquarellist. Samen met Anton Mauve en Hendrik Willem Mesdag richtte hij in 1876 de Hollandsche Teekenmaatschappij op en gaf hij les aan Breitner en zijn zoon, de latere portretschilder Simon Maris.

Willem Maris
Den Haag 1844-1910

Weidende koeien
aquarel en gouache op papier 41,4 x 57,8 cm, gesigneerd rechtsonder

Herkomst: part. bezit Groot-Brittannië.

Willem Maris
Den Haag 1844-1910

Grazende koeien in polderlandschap
olieverf op paneel 24,1 x 32,6 cm, gesigneerd rechtsonder

Herkomst: Kunsthandel Sala, 's-Gravenhage, inv.nr. 219.
Tentoonstelling: Museum Veenendaal, *De Haagse School: Hollandse pracht*, 1 april-30 aug. 2017.

Willem Maris

Den Haag 1844-1910

Eenden bij een vijver
olieverf op doek 53,8 x 97,5 cm, gesigneerd linksonder

Tentoonstelling: Winterswijk, Villa Mondriaan, *Vee in beeld*,
4 maart-4 sept. 2016.

Willem Maris

Den Haag 1844-1910

Boer met praam in weidelandschap
olieverf op doek 66,3 x 94,5 cm, te dateren ca. 1906

Herkomst: mevr. A.J.G. Maris-van Bijlevelt; Kunsthandel A.H. Bies, Eindhoven.
Literatuur: tent.cat. Den Haag, Gemeentemuseum, *Maris Tentoonstelling*, 1935, pag. 95, cat.nr. 288; Joost Bergman, Nico de Reus, *Willem Maris. Impressionist van de Haagse School*, Zwolle/Den Haag 2012, pag. 55, pag. 117 (met afb. in kleur op pag. 115).
Tentoonstelling: Den Haag, Gemeentemuseum, *Maris Tentoonstelling*, 22 dec. 1935-2 febr. 1936; Den Haag, Gemeentemuseum, *Willem Maris (1844-1910). Impressionist van de Haagse School*, 21 jan.-9 april 2012.

Simon Maris

Schilder en bon vivant

Simon Maris, oudste zoon van Willem Maris, behoorde tot de tweede generatie Maris-kunstenaars. Onder het toezien oog van zijn vader begon hij al jong met het schilderen van landschappen en het leek er aanvankelijk op dat hij in diens voetsporen zou treden. Maar het schilderen van realistische landschappen trok hem niet. Uiteindelijk zou hij zich specialiseren in figuurstukken en portretten in een licht en kleurig palet.

Simon bezocht de academie in Den Haag en schreef zich in 1895 in op de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Antwerpen. Hiermee zette hij een familietraditie voort: zijn ooms Matthijs en Jacob studeerden ook enkele jaren in Antwerpen. Het moet voor Simon een prettige tijd geweest zijn op de Antwerpse Academie. Als zoon van een gevierd schilder gingen vele deuren voor hem open en het ontbrak hem bovendien niet aan geld. Na zijn opleiding bracht hij nog enige tijd in Brussel door en ondernam studiereizen naar Parijs en Italië. Daarna maakte hij zich definitief los van Den Haag en vestigde zich in Amsterdam, eerst op de Leidsegracht en vanaf 1902 op de Keizersgracht 498. Zowel zijn woonhuis als zijn atelier op het Spui werd een ontmoetingspunt voor kunstenaars. Simon leefde daar als bon vivant en dreef eigenlijk een complete kunst- en antiekhandel. Hij was een fervent verzamelaar en verhandelde behalve antiek ook werk van zijn schilderende tijdgenoten. Zijn rijke portretklandizie kreeg onder het poseren een Mondriaan, een Maks, een 17e-eeuws stilleven, een Japanse kimono, een Delfts bord of de stoel waarop men zat aangeprezen.

Maris kreeg steeds vaker portretopdrachten van bekende personen uit het societyleven, de toneelwereld en universitaire kringen, waar zijn vlotte, zwierige stijl veel waardering oogstte. Naast deze portretten schilderde hij ook jonge, vaak lezende vrouwen en moeders met kind. Hiervoor stonden regelmatig zijn vrouw en zijn kinderen Mies en Thijs model. Soms schilderde Simon ook stadsgezichten, strandtaferelen, landschappen en stillevens.

58 Samen met Piet Mondriaan, met wie Simon vanaf omstreeks 1899 een levenslange vriendschap zou onderhouden, en een groepje vrienden waaronder ook Arnold Gorter, schilderde Simon vaak in de buurt van Abcoude aan het Gein. In uitspanning 'De Vink' bleven ze daarna eten, drinken en soms logeren. Daar ontmoette hij de jonge serveerster, Cornelia den Breejen. Zij kreeg zangles en werd daarom door Simon 'Nootje' genoemd in plaats van Neeltje of iets dergelijks. 'Nootje' werd vaak gevraagd te poseren voor Simon en zijn schildervrienden; aan het Gein – voor Simon soms

met een daartoe geleende baby – en later in Simons atelier aan de Keizersgracht. Hij stuurde haar vaak kaarten met schilderijen erop, voor haar album. 'Beste Nootje, wat hebben we goed gewerkt gisteravond, heb je geen hoofdpijn meer? Heb je goed geslapen en gestudeerd?' Op den duur gingen ze op de Keizersgracht samenwonen tot ze in 1908 trouwden.

In het Amsterdamse kunstleven nam Simon een vooraanstaande plaats in. In 1904/05 was hij voorzitter van Sint Lucas, na 1907 werd hij vooral actief binnen Arti et Amicitiae. Hij had er zitting in verscheidene commissies, was er van 1919 tot 1924 vicevoorzitter en vertegenwoordigde Arti bij de organisatie van tentoonstellingen van Nederlandse kunst in het buitenland.

Simon Willem Maris

Den Haag 1873-1935 Amsterdam

Portret van een vrouw

olieverf op paneel 26,3 x 21 cm, gesigneerd links midden en gedateerd 24/11 '27

Herkomst: mevr. Nanninga, Winneweer; geërfd door haar dochter, mevr. Duintjer-Nanninga, Leeuwarden, daarna door vererving in bezit gekomen van de vorige eigenaar.

Simon Willem Maris

Den Haag 1873-1935 Amsterdam

Moeder en kind

olieverf op doek 29 x 22,5 cm, gesigneerd middenonder

Herkomst: mogelijk Alex Monko, Enschede; Simonis & Buunk Kunsthandel, Ede, 1987; part. coll. Rotterdam, 2005-2018.

Anthonij 'Anton' Mauve

Zaandam 1838-1888 Arnhem

Houtspokkelaar

olieverf op doek 33,8 x 54,1 cm,
gesigneerd rechtsonder en te
dateren 1875-1880

Herkomst: coll. James Staats Forbes, Esq., Londen; Julius Oehme, New York; coll. Meyer H. Lehman, New York; coll. Mrs. Elsie Lehman Weil, New York; veiling Parke-Bernet Galleries, New York, 13 febr. 1958, lotnr. 71 (met afb.), aldaar gekocht door de vader van de vorige eigenaar (part. bezit Verenigde Staten).

Literatuur: Saskia de Bodt, Michiel Plomp (red.), *Anton Mauve 1838-1888*, Bussum/Haarlem/Laren 2009, pag. 211, cat.nr. 79a; tent.cat. Breda, Breda's Museum, *In kringen van de jonge Vincent*, 2015, cat.nr. 26 (met afb. in kleur); tent.cat. Hannover, Niedersächsisches Landesmuseum, *Mythos Heimat. Worpswede und die europäischen Künstlerkolonien*, Dresden 2016, pag. 196, afb. 59 (in kleur).

Tentoonstelling: Laren, Singer Museum, *Anton Mauve*, 15 sept. 2009-17 jan. 2010; Breda, Breda's Museum, *In kringen van de jonge Vincent*, 14 juli-1 nov. 2015; Hannover (Duitsland), Niedersächsisches Landesmuseum, *Mythos Heimat. Worpswede und die europäischen Künstlerkolonien*, 18 maart-26 juni 2016.

Anton Mauve

De buitenschilder

De vader van Anton Mauve, predikant in Haarlem, verzette zich aanvankelijk tegen de wens van zijn zoon om kunstenaar te worden. Maar uiteindelijk mocht hij in 1954, 16 jaar oud, in de leer gaan bij de Haarlemse veeschilder Pieter Frederik van Os. Het was het begin van een loopbaan waarin de schilder zich voortdurend zou ontwikkelen. In de zomer van 1858 trok Mauve naar Oosterbeek, daartoe overgehaald door zijn tien jaar oudere Haarlemse schildersvriend Gabriel. In dit Veluwe dorpje werden de ideeën van de Franse schilders van Barbizon in praktijk gebracht. Doel was om de natuur en de stemming van het moment zo realistisch mogelijk uit te beelden. Dus trokken de jonge kunstenaars met hun schilderspullen de natuur in om die ter plekke te observeren en hun indrukken vast te leggen. Mauve ontwikkelde er een grote liefde voor de natuur en oefende zich in het werken 'en plein air'. Ook leerde hij er Willem Maris kennen, die een goede vriend werd. De hele jaren 60 bleef Mauve in Oosterbeek terugkomen. Hij vond er een rijke afwisseling van weideland met vee, bos en heidevelden met kudden grazende schapen waarvan het landelijke doen en laten hem betoverde.

In 1871 trok hij naar Den Haag waar zijn vriend Willem Maris woonde en trouwde daar met Jet Carbentus, een nicht van Vincent van Gogh. Nu werd het onbedorven landschap rond Den Haag zijn werkterrein. In deze periode schilderde hij ook vaak landschappen met paarden, meesterlijk geobserveerd en soms een melancholische sfeer uitstralend. 'Stemmingsbeelden' noemden tijdgenoten dit werk. Veel was Mauve te vinden in het Dekkersduin, waar hij een geïmproviseerd atelier had en schaapskuddes observeerde. In deze jaren nam de belangstelling voor zijn werk toe, mede door toedoen van de Haagse kunsthandel Goupil & Cie., die zijn schilderijen verkocht naar Engeland, Schotland en de Verenigde Staten. Toen begin jaren 80 door de opkomende industrialisatie de ongerepte plekjes rond Den Haag het veld moesten ruimen voor bebouwing, pakte Mauve zijn schilderspullen in en trok naar rustiger gebieden.

Het was op aanraden van Jozef Israëls dat hij voor het eerst (1882) in het dorpje Laren kwam, omringd door uitgestrekte heidegronden. *'Het is hier een mooi land, prachtige heide, schapen zijn er ook, magnifique rieten daken en zeer vriendelijke hoekjes'*, schreef hij aan zijn vrouw. Drie jaar later verliet hij Den Haag en vestigde hij zich definitief in het schilderachtige boerendorp.

Mauve wordt wel eens onterecht een 'schapenschilder' genoemd, al was hij ook een knap schilder van paarden en landschappen met koeien. Maar wat hij in feite door al de jaren heen schilderde was de natuur: de atmosfeer van parelgrijze of soms natte, koude herfstdagen, stille, besneeuwde winterdagen en de vroege morgen van een zomerdag, dampig en windstil.

Anthonij ‘Anton’ Mauve

Zaandam 1838-1888 Arnhem

Onder de bomen
olieverf op doek 51,6 x 81,2 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: coll. Sir John C.F.S. Day (1826-1908), Londen; veiling Christie’s, Londen, 13-14 mei 1909; part. bezit Groot-Brittannië.
Literatuur: R.A.M. Stevenson, ‘Sir John Day’s Pictures’, *The Art Journal*, nov. 1893, pag. 312 (met afb.); Willemijn Lindenhovius (red.), *The Glasgow Boys. Schots impressionisme (1880-1900)*, Assen 2015, pag. 113 (met afb. in kleur).
Tentoonstelling: Assen, Drents Museum, *The Glasgow Boys. Schots impressionisme (1880-1900)*, 22 sept. 2015-7 febr. 2016; Veenendaal, Museum Veenendaal, *De Haagse School: Hollandse pracht*, 1 april-30 aug. 2017.

Anthonij ‘Anton’ Mauve

Zaandam 1838-1888 Arnhem

Herder met zijn kudde
olieverf op doek 38,6 x 66,5 cm, gesigneerd rechtsonder

Herkomst: coll. mevr. K.P.F. Heldens-Piek, Den Haag; veiling Venduehuis der Notarissen, ’s-Gravenhage, 22 maart 1938, lotnr. 105 (met afb.); part. bezit Duitsland.
Literatuur: Saskia de Bodt, Michiel Plomp (red.), *Anton Mauve (1838-1888)*, Bussum/Haarlem/Laren 2009, pag. 211, cat.nr. 79; tent.cat. Hannover, Niedersächsisches Landesmuseum, *Mythos Heimat. Worpswede und die europäischen Künstlerkolonien*, Dresden 2016, pag. 196, afb. 58 (in kleur).
Tentoonstelling: Hilversum, Museum Hilversum, *Erfgooiers. Inrichters van het landschap*, 21 sept. 2008-1 febr. 2009; Haarlem, Teylers Museum, *Anton Mauve (1838-1888)*, 15 sept. 2009-17 jan. 2010; Hilversum, Museum Hilversum, *De Stad*, 1 april-18 sept. 2011; Hilversum, Museum Hilversum, *’t Gooi – Beeld van het landschap*, 27 sept. 2013-18 jan. 2014; Hannover, Duitsland, Niedersächsisches Landesmuseum, *Mythos Heimat. Worpswede und die europäischen Künstlerkolonien*, 18 maart-26 juni 2016.

Anthonij ‘Anton’ Mauve

Zaandam 1838-1888 Arnhem

Weids zomerlandschap met boerderij en molen en schaapskudde in het verschiet
olieverf op doek 75 x 101,7 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren ca. 1870

Herkomst: part. bezit Groot-Brittannië.

Anthonij ‘Anton’ Mauve

Zaandam 1838-1888 Arnhem

Langs het jaagpad
aquarel op papier 25,5 x 40,9 cm, gesigneerd rechtsonder en gedateerd '74

Herkomst: part. bezit Schotland.

Anthonij ‘Anton’ Mauve

Zaandam 1838-1888 Arnhem

De dubbele taak
aquarel op papier 23,8 x 34 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren ca. 1875

Herkomst: kunsthandel Theo J. Gidden, Southport, Groot-Brittannië; part. bezit Groot-Brittannië.
Literatuur: vgl.: Saskia de Bodt, Michiel Plomp (red.), *Anton Mauve 1838-1888*, Bussum/Haarlem/Laren 2009, pag. 176-177.
Tentoonstelling: Winterswijk, Villa Mondriaan, *Vee in beeld*, 4 maart-4 sept. 2016.

Hendrik Willem Mesdag

Zeeschilder in hart en nieren

De bankierszoon Hendrik Willem Mesdag begint zijn loopbaan als kunstenaar pas op zijn 35e, daartoe aangespoord door zijn vrouw Sientje Mesdag-van Houten. Bij de aanvang zou zijn succesvolle schildersneef Lourens Alma Tadema hebben gezegd: *‘Een Meissonnier zul je nooit worden, misschien nog wel een Courbet.’* In Mesdags smaakvolle verzameling bevond zich dan ook geen werk van de grote Franse fijnschilder Meissonnier, maar Courbet was goed vertegenwoordigd, net als vele schilders uit de School van Barbizon en tijdgenoten. Op aanraden van Alma Tadema ging Mesdag in 1866 in de leer bij Willem Roelofs in Brussel, na een korte tussenstop bij Johannes Warnardus Bilders in Oosterbeek. Bilders adviseerde hem destijds om geen ‘kleine Roelofs’ te worden, maar met eigen ogen te blijven zien. Eigen interpretatie en weergave zijn belangrijk in de uiteenlopende kunststromingen na de romantiek. Niet langer een uitbeelding van de ideale werkelijkheid wordt als moderne kunst beschouwd, maar de interpretatie van de echte natuur. Kunstenaars worden alom gewaardeerd om hun eigenzinnigheid en originaliteit.

In Mesdags strandgezichten en open zeeën voel je bijna de zoute lucht en koude wind van de Noordzee. Hij verbeeldt uitstekend de kleur en geur van de Hollandse kust met zijn palet van genuanceerd groen, grijs en bruin. Niet alleen in zijn brede, snelle toets raakt hij de juiste snaren, hij weet ook in compositie te vernieuwen en variëren zodat geen schilderij hetzelfde is. In de context van zijn Haagse voorgangers met de romantische strandgezichten – zoals Andreas Schelfhout, Hermanus Koekkoek en Louis Meijer – vormde Mesdags bijdrage aan de Haagse School een frisse wind voor de moderne kunstliefhebber.

Mesdag oefende veel, had een grote drang om te schilderen en ontving graag kritiek. Toen hij in 1870 met een groot zeegezicht tot ieders verrassing de gouden medaille verdiende op de Parijse Salon, was direct zijn reputatie in Nederland gevestigd. Hij trad toe tot het Haagse schildersgenootschap Pulchri Studio, waar hij een van de belangrijkste leden werd. Mesdag vestigde zich als een van de grootste marine- en strandschilders van zijn tijd met een grote productie van hoge kwaliteit. Hij bouwde een sterk internationaal netwerk op, verkocht goed in binnen- en buitenland en nam deel aan vele tentoonstellingen. Zijn vrouw, Sientje Mesdag-van Houten, schilderde eveneens in impressionistische stijl, met kenmerken uit de Haagse School qua kleur en toets. Haar schilderijen stralen vaak een intieme sfeer uit en zijn duidelijk beïnvloed door haar man en hun Haagse gezelschap.

Hendrik Willem Mesdag

Groningen 1831-1915 Den Haag

De Noordzee met schepen aan de horizon
olieverf op paneel 69,7 x 109 cm, gesigneerd rechtsonder

Hendrik Willem Mesdag

Groningen 1831-1915 Den Haag

Voor anker in de branding

aquarel en gouache op papier 44,5 x 55,4 cm, gesigneerd rechtsonder

Herkomst: nalatenschap Eleanor D. Popper (1921-2008), New York.

Hendrik Willem Mesdag

Groningen 1831-1915 Den Haag

Op open water

olieverf op doek 40,2 x 51,3 cm,
gesigneerd rechtsonder

Herkomst: veiling Frederik Muller & Cie., Amsterdam, 9-10 april 1918, lotnr. 197 (met afb.).
Literatuur: Johan Poort, *Hendrik Willem Mesdag (1831-1915), Oeuvrecatalogus*, Wassenaar 1989, pag. 290, cat.nr. 10.10 (met afb.); Johan Poort, *Hendrik Willem Mesdag 1831-1915, Oeuvrecatalogus in beeld*, Wassenaar 2001, pag. 35, cat.nr. 2010.10, afb. 507.

Hendrik Willem Mesdag

Groningen 1831-1915 Den Haag

Bomschuiten in een haven

aquarel op papier 43,2 x 31,8 cm,
gesigneerd linksonder

Hendrik Willem Mesdag

Groningen 1831-1915 Den Haag

Heidelandschap met vee
olieverf op doek op board 30,6 x 38,4 cm
met verso stempel: ‘atelier Mesdag’ en handtekening
van B.E. van Houten (nichtje van Sientje Mesdag-van
Houten en eerste directeur van Panorama Mesdag,
Den Haag).

Herkomst: atelier H.W. Mesdag; Panorama Mesdag,
Den Haag, inventarisatie april 1917, inv.nr. 268 (als
‘schets H.W. Mesdag’); part. bezit Duitsland.
Literatuur: Johan Poort, *Hendrik Willem Mesdag
(1831-1915). Oeuvrecatalogus Supplement*,
Wassenaar 1997, pag. 95, cat.nr. 2041.13 (met afb.).

Sina ‘Sientje’ Mesdag-van Houten

Groningen 1834-1909 Den Haag

Tulpen in een pot
olieverf op paneel 36,1 x 27,3 cm, gesigneerd
linksonder met initialen

Hendrik Willem Mesdag

Groningen 1831-1915 Den Haag

Het Seinpostduin in Scheveningen
olieverf op paneel 70,1 x 115,2 cm, te dateren 1885-1895

Herkomst: coll. E.A.B.W. Vos, Groningen.

Sina ‘Sientje’ Mesdag-van Houten

Groningen 1834-1909 Den Haag

Tuinboeketje met Rudbeckia's
aquarel op papier 27,3 x 18,2 cm, gesigneerd
middenonder met initialen

Willem Roelofs

Baanbreker van de Haagse School

De eerste vijfentwintig jaar van zijn leven woonde Willem Roelofs afwisselend in Utrecht en Den Haag, waar hij les kreeg van de dier- en landschapschilder Hendrikus van de Sande Bakhuyzen. In 1847 verhuisde hij naar Brussel. Daar was het kunstklimaat voor een beginnende schilder gunstiger dan in Nederland. Wel bleef hij actief lid van Pulchri Studio en hield contact met het Haagse kunstleven. Roelofs zou 40 jaar in Brussel blijven wonen. Hij had er vrijwel direct succes met zijn schilderijen. Via tentoonstellingen maakte hij kennis met werk van de schilders van Barbizon. Het realisme waarmee ze de natuur vastlegden zou hij overnemen. Vermoedelijk reisde hij zelf in 1851 voor het eerst, en als een van de eerste Nederlanders, naar de bossen van Fontainebleau.

Zocht Roelofs eerst nog zijn inspiratie in de omgeving van Brussel, vanaf 1856 reisde hij daarvoor jaarlijks naar Nederland. Net zoals zijn collega's van de Haagse School interesseerde hij zich voor het landschap dat tot dan toe in ons land als te gewoontjes werd beschouwd: het polderland met molens, drassige weiden met koeien onder zware wolkenluchten, heidevelden en rivieren. Eerst trok hij naar Drenthe, later zocht hij idyllische plekjes op langs het Gein, rond de Nieuwkoopse Plassen en bij Loosdrecht. Het ging hem daarbij om het naar de werkelijkheid vastleggen van de stemming en het licht van het moment, die op bewolkte dagen voortdurend veranderden. Zijn indrukken verzamelde hij zorgvuldig in schetsen en olieverfstudies op doek, die hij gebruikte bij de uitwerking van het schilderij in zijn atelier. Het is bekend dat Roelofs er heel veel van maakte. Een goede buitenstudie moest, zoals Roelofs het noemde, 'de adem der natuur' in zich hebben en diende als geheugensteun bij het maken van het schilderij. Vaak werden deze olieverfstudies door hem ook voorzien van opschriften met de vermelding van plaats of maand en soms een nummer, dat correspondeerde met andere olieverfschetsen uit dezelfde streek. De waardering van tijdgenoten voor de directheid van deze landschappen blijkt wel uit het feit dat ze regelmatig als zelfstandige kunstwerken werden verkocht.

In Nederland werden zijn vernieuwingen op het gebied van de landschapskunst pas in de jaren 70 ten volle onderkend en wordt hij door tijdgenoten wel de 'baanbreker van de moderne Nederlandse schilderkunst' genoemd. Musea in België en Nederland kopen in deze jaren werk van hem. In 1887 keerde Roelofs definitief terug naar Den Haag.

Willem Roelofs

Amsterdam 1822-1897 Berchem (België)

Waterlandschap met wadende koeien

olieverf op doek 24,2 x 38,9 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren ca. 1880

Herkomst: coll. Charles Baervoets, Heist, België, daarna door vererving in bezit gekomen van de vorige eigenaar.

Literatuur: D. Lannoy, F. Devinck, Th. Thomas, *Impressionisten in Knokke & Heyst (1870-1914)*, Oostkamp 2007, pag. 161 (met afb.); Harry Otten e.a., *hollandse wolkenluchten – een onvergelykbaar schouwspel*, Utrecht/Antwerpen 2009, afb. in kleur pag. 44; tent.cat. Haarlem, Frans Hals Museum/De Hallen, *Lucht! in de Nederlandse kunst sinds 1850*, 2014, afb. in kleur pag. 19.

Tentoonstelling: Knokke-Heist, België, Cultuurcentrum Scharpoord en Sincfala, Museum van de Zwinstreek, *Impressionisten in Knokke & Heyst (1870-1914)*, 24 nov. 2007-20 jan. 2008; Haarlem, Frans Hals Museum/De Hallen, *Lucht! in de Nederlandse kunst sinds 1850*, 21 juni-7 sept. 2014.

Willem Roelofs

Amsterdam 1822-1897 Berchem (België)

Melktijd

olieverf op doek 37,3 x 58,4 cm, gesigneerd linksonder en te dateren 1886

Herkomst: sinds ca. 1970 in bezit van de familie van de vorige eigenaren.

Willem Roelofs, in zijn atelier met de wanden vol studies, ca. 1895
foto: coll. Haags Gemeentearchief

Willem Roelofs

Amsterdam 1822-1897 Berchem (België)

De Boven- en Ondermolen van de polder Stolwijk (bij Gouda)

olieverf op paneel 14,8 x 24 cm, gesigneerd linksonder en te dateren ca. 1872-1875

Herkomst: veiling Frederik Muller & Co., Amsterdam, 15, 18 en 21 april 1947, lotnr. 607; coll. B. de Geus van den Heuvel, Nieuwersluis; veiling Sotheby Mak van Waay, Amsterdam, The B. de Geus van den Heuvel collection, maart 1976, lotnr. 319, afb. pag. 183; coll. Jhr. Louis C. de Villeneuve, Den Haag.

Literatuur: tent.cat. *Ons Element*, Dordrecht, Dordrechts Museum/Schiedam, Stedelijk Museum, 1951, cat.nr. 48; tent.cat. Laren, Singer Museum, *Meesters van de Haagse School en enige tijdgenoten*, 1957, cat.nr. 227; tent.cat. Amsterdam, Stedelijk Museum, *Van Romantiek tot Amsterdamse School. Schilderijen uit de collectie B. de Geus van den Heuvel*, 1958, cat.nr. C 16; Pieter A. Scheen, *Lexicon Nederlandse beeldende kunstenaars 1750-1880*, 's-Gravenhage 1981, afb. 437 (in kleur).

Tentoonstelling: *Ons Element*, Dordrecht, Dordrechts Museum, 23 juni-2 sept. 1951/Schiedam, Stedelijk Museum, 1952/1953; Laren, *Singer Museum, Meesters van de Haagse School en enige tijdgenoten*, 12 mei-15 juli 1957; Amsterdam, Stedelijk Museum, *Van Romantiek tot Amsterdamse School. Schilderijen uit de collectie B. de Geus van den Heuvel*, 7 juli-29 sept. 1958.

Willem Roelofs

Amsterdam 1822-1897 Berchem (België)

Aan de bosrand

olieverf op doek 48,4 x 69 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren ca. 1850

Herkomst: Christie's, Amsterdam, 26 april 1995, lotnr. 235.

Willem Roelofs

Amsterdam 1822-1897 Berchem (België)

Het Gein bij de Velderslaan, Abcoude
olieverf op doek op paneel 30,3 x 44 cm, gesigineerd rechtsonder (dubbel) en verso gedateerd 'Juillet' 1881
annotatie linksonder: 'le Gein pres du Velderslaan', verso: 'Abcoude (Velderslaan.) Juillet. 1881.' en verso op etiket: 'Au bord du Gein pres du Velderslaan'

Herkomst: veiling Glerum, Den Haag, 13 nov. 1995, lotnr. 574 (met afb.); Simonis & Buunk Kunsthandel, Ede, 1996; prof.dr. G. Brenninkmeijer en familie, tot 2017.
Literatuur: Marjan van Heteren, *Mysterie Mondriaan*, Zwolle/Alkmaar 2018, pag. 14, afb. 10 (in kleur).

Willem Roelofs

Amsterdam 1822-1897 Berchem (België)

Dorpsvaart met vrouw aan de was (mogelijk Edam)
olieverf op paneel 31,5 x 24,5 cm, gesigineerd linksonder en te dateren ca. 1861-1867

Herkomst: coll. echtpaar Drucker-Fraser, Londen/Zwitserland, door J.C.J. Drucker in 1923 geschonken aan Cornelis Feith, secretaris-generaal van het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen; mevr. H.J.M. Semeijns de Vries-van Doesburgh.

Willem Roelofs

Amsterdam 1822-1897 Berchem (België)

Koeien aan een plas, Loosdrecht
olieverf op doek 27 x 44,4 cm, gesigineerd rechtsonder
annotatie linksonder: 'No. 76. Loosdrecht'

Herkomst: part. bezit; Kunsthandel Pieter A. Scheen, 's-Gravenhage, eind jaren 60.

Willem Roelofs

Amsterdam 1822-1897 Berchem (België)

Het hunebed bij Tynaarlo, Drenthe
olieverf op paneel 28,9 x 46,2 cm, gesigineerd rechtsonder met initialen en te dateren ca. 1863-1870
annotatie verso: 'Hunebed te Tinaarlo'

Herkomst: part. coll. Wassenaar, 1973.
Literatuur: vgl.: Marjan van Heteren, Robert-Jan te Rijdt, *Willem Roelofs 1822-1897: De adem der natuur*, Bussum 2006, pag. 154-156 en afb. 81.

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol

Den Haag 1850-1936

Molens in de winter

olieverf op doek 50,1 x 34,8 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: Kunsthandel Roelofs, Amsterdam,

inv.nr. 449; part. bezit Verenigde Staten.

Louis Apol

Schilder van het verstilte sneeuwlandschap

Aan talent ontbrak het de jonge Louis Apol niet. Hij kreeg vanaf zijn vijftiende les in het atelier van Johannes Franciscus Hoppenbrouwers en maakte zijn debuut op de Driejaarlijksche Tentoonstelling te 's-Gravenhage in 1869. Andreas Schelfhout zei aldaar – een jaar voor zijn overlijden – *‘Die jongen zal 't ver brengen’*. Op zijn aanbevelen kocht zijn kleindochter, de bloemenschilderes Margaretha Roosenboom, het eerste tentoongestelde werk van Apol. Deze eer gaf zijn reputatie een vliegende start en hij kon direct een jaar lang oefenen met tekenen en schilderen als pensionnaire van Koning Willem III.

‘Er zijn uitverkorenen,’ schreef Johan Gram op 27 oktober 1892, *‘die met palet en penseel ter wereld komen, en op de gemakkelijkste en geleidelijkste wijze, schijnbaar al spelende, eene reeks bekoorlijke en bewonderenswaardige kunstwerken voortbrengen.’* Gram rekende Apol ook tot deze ‘uitverkorenen’. Dat hij dat goed gezien had, bleek uit de gouden medaille die Apol in 1872 op de tentoonstelling te 's-Gravenhage ontving.

Apol bouwde een solide reputatie als be kroonde winterschilder op en kreeg diverse onderscheidingen. Koning Willem III schonk hem bijvoorbeeld het ‘Ridderkruis der Eikekroon’ en het Rijksmuseum Amsterdam kocht een groot winterlandschap van hem.

In tegenstelling tot zijn Haagse voorgangers ligt in zijn schilderijen de nadruk niet op de stoffage. De natuur speelt de hoofdrol, in al haar eenzaamheid. Geen vrolijke toneeltjes vol leven en beweging, geen kermis op het ijs. Apol verbeeldt de natuur die voor zichzelf spreekt, indrukwekkend, pittoresk en in haar eenvoud. Zijn winterlandschappen geven het gevoel alsof de toeschouwer zelf een boswandeling aan het maken is. De verse poedersneeuw op de kale takken ademt de ijskoude stilte van een verlaten bos. Vaak beeldt Apol slechts enkele figuren af, een wandelaar met hond of een houtsprokkelaar met paard en wagen. Het pad waarop je loopt is door de mens gevormd, maar straalt nog altijd de rust uit van onaangetaste natuur.

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol

Den Haag 1850-1936

Houtsprokkelaars in besneeuwd bos

olieverf op doek 45,8 x 70,7 cm, gesigineerd linksonder en te dateren 1873-1875

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol

Den Haag 1850-1936

Wandelaars op een besneeuwd pad

olieverf op paneel 19 x 14,9 cm, gesigineerd rechtsonder en gedateerd '75

annotatie verso: 'Souvenir à mon ami mr F.C.U. Lorch par Louis Apol, La Haye 24 Juin 1875'

Herkomst: coll. F.C.U. Lorch; Art Gallery Gérard, Wassenaar, 1984; coll. G.A. Looyestein.

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol

Den Haag 1850-1936

Sneeuwlandschap met houtsprokkelaarster

aquarel en gouache op papier 40,1 x 53,1 cm, gesigineerd rechtsonder

Herkomst: Kunstgalerij Albricht, Arnhem.

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol

Den Haag 1850-1936

Uitzicht over achtertuin en huizen, vermoedelijk de Juffrouw Idastraat, Den Haag
olieverf op doek 60,6 x 50,4 cm, gesigneerd rechtsonder

82

In de Juffrouw Idastraat bevond zich het atelier van Willem Maris en Bernard Blommers in een pand van de bekende schermer Christiaan Siebenhaar. Later nam Breitner dit atelier van Louis Apol over.

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol

Den Haag 1850-1936

Gezicht op kasteel Binckhorst
aquarel op papier 36,1 x 54,5 cm, gesigneerd rechtsonder
annotatie verso: 'le vieux château'

Herkomst: Kunsthandel Borzo, 's-Hertogenbosch, 1989;
kunsthandel R. Polak, Den Haag.

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol

Den Haag 1850-1936

Hotel Beekhuizen te Velp
olieverf op doek 14,3 x 21,5 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: Kunstgalerij Albricht, Arnhem;
part. bezit Nederland.

83

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol
Den Haag 1850-1936

Langs de vaart bij buiig weer
olieverf op schildersboard 20 x 26 cm, gesigneerd linksonder

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol
Den Haag 1850-1936

Boerderij in besneeuwd landschap
olieverf op doek 34,3 x 46,2 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: Kunsthandel Pieter Overduin, Giessenburg.

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol
Den Haag 1850-1936

Besneeuwde bosvijver
olieverf op doek op paneel 25,6 x 35,8 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: part. bezit Duitsland.

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol
Den Haag 1850-1936

Man met hooikar op besneeuwd bospad
olieverf op doek 32,6 x 40,5 cm, gesigneerd linksonder

Lodewijk Franciscus Hendrik 'Louis' Apol
Den Haag 1850-1936

De ingang van Huis ten Bosch in de winter
olieverf op doek 50,5 x 70,5 cm, gesigneerd linksonder

Johannes Evert Akkeringa

Schilder van het onbezorgde leven

Akkeringa, in 1861 in Nederlands-Indië geboren uit een Nederlandse vader en Javaanse moeder, kwam kort na het overlijden van zijn vader in 1863 naar Den Haag waar hij het grootste deel van zijn leven zou wonen. Hier groeide hij samen met zijn broer en zusje op in het huishouden van een tante.

Op 17-jarige leeftijd meldde hij zich aan bij de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag. Medestudenten daar waren Willem de Zwart, Floris Verster en Marius Bauer.

Zowel letterlijk als figuurlijk groot geworden met de tradities van de Haagse School, voelde Akkeringa zich aangetrokken tot onderwerpen rondom Den Haag. Het duinrijke gebied bij Loosduinen – een van de laatste ongerepte stukken natuur in de omgeving van de hofstad – en het strand van Scheveningen vormden zijn inspiratiebron. Vanuit zijn atelier in Loosduinen dat hij in 1888 betrok, schilderde hij zonnige strandgezichten met spelende kinderen die kuilen graven, zandkastelen bouwen of pootje baden aan de hand van een ouder broertje of zusje. Vanaf de jaren 90 kwamen daar ook nog voorstellingen bij van vissers, nettenboetsters, bomschuiten, paarden en karren op het strand. Alles wordt met een frisse, impressionistische toets geschilderd; over de bittere kant van het vissersbestaan wordt in de idyllische schilderijen van Akkeringa niet verteld.

Later, rond 1893, betrok hij een huis aan het Kanaal, bij de Scheveningse Bosjes. Daar schilderde hij op een open zandvlakte spelende kinderen, die met hun moeders of kindermeisjes op warme dagen naar buiten trokken. Rond 1915 ontdekte hij ook de populaire uitspanningen en theetuinen als Overbosch en Boschhek. Hier ontstonden de prachtige, zorgeloos ogende voorstellingen met de ‘thee-uurtjes’ van de Haagse beau-monde. Ook schilderde Akkeringa verfijnd uitgevoerde bloemstillevens en portretten, veelal van kinderen uit zijn directe omgeving.

Akkeringa’s werk in getemperd impressionistische stijl getuigt altijd van een intiem en soms zelfs teder karakter. Het zou nooit ingrijpende veranderingen ondergaan. Wel is er één tijdgenoot, geestverwant en goede vriend, Willem de Zwart, die invloed op hem heeft gehad. Jos de Gruyter vergelijkt in zijn standaardwerk over de Haagse School de aard van beide kunstenaars. Hij heeft het over ‘*het stijgen en dalen van de psychische barometer*’ van De Zwart – een sociaal bewogener kunstenaar – in vergelijking met Akkeringa, die ‘*de be-daardheid, de bescheidenheid, de gematigdheid zelf is*’.

Van 1903 tot 1924 had Akkeringa een vast contract bij de Amsterdamse Kunsthandel E.J. van Wisselingh & Co. waardoor hij verzekerd was van een maandelijks inkomen. Zijn werk werd niet alleen geëxposeerd in het Amsterdamse en Londense filiaal, maar ook op internationale tentoonstellingen in Europa en overzee. Niet alleen in zijn tijd was Akkeringa een bekend en geliefd schilder, ook vandaag worden zijn schilderijen en aquarellen hoog gewaardeerd en is zijn werk zeer gezocht.

‘Johannes Evert’ Hendrik Akkeringa

Blinjoe (Nederlands-Indië) 1861-1942 Amersfoort

Zomerweelde

aquarel en gouache op papier 54,1 x 67 cm, gesigneerd linksonder

Literatuur: Sarah de Clercq, *Johannes Evert Hendrik Akkeringa [1861-1942]. Schilder van het onbezorgde leven*, Schiedam 2010, pag. 80, afb. 83 (in kleur).
Tentoonstelling: Amsterdam, Christie’s, *Tuin & Duin: Schilder van de Huiselijke Sfeer, Johannes Evert Hendrik Akkeringa (1861-1942)*, 6-14 jan. 2005, cat.nr. 44; Eelde, Museum De Buitenplaats, *Bloemen! van Jan Sluyters en tijdgenoten*, 3 juli-19 sept. 2010.

‘Johannes Evert’ Hendrik Akkeringa

Blinjoe (Nederlands-Indië) 1861-1942 Amersfoort

Theetuin (vermoedelijk Boschhek, Den Haag)

olieverf op paneel 16,9 x 22,9 cm, gesigneerd linksonder

‘Johannes Evert’ Hendrik Akkeringa

Blinjoe (Nederlands-Indië) 1861-1942 Amersfoort

Sneeuwbesen en rozenbottels in witte vaas

olieverf op paneel 34 x 42,1 cm, gesigneerd linksonder

‘Johannes Evert’ Hendrik Akkeringa

Blinjoe (Nederlands-Indië) 1861-1942 Amersfoort

Bij de wedrennen te Clingendael

olieverf op paneel 16,5 x 25 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren ca. 1898

Herkomst: coll. dr. J.D.C. Titsingh, Amsterdam, inv.nr. 99; coll. Koch, Rotterdam, 1901; veiling Sotheby's, Londen, 21-22 maart 1984, lot.nr. 102 (met afb.); part. bezit Groot-Brittannië.

Literatuur: Aegidius W. Timmerman, J. Akkeringa, *Elsevier's Geïllustreerd Maandschrift* 1 (1901), afb. pag. 307; Aeg. W. Timmerman, *Hollandsche schilders van dezen tijd*: J. Akkeringa, Amsterdam 1912, pag. 12 en afb. (z.p.); Sarah de Clercq, *Johannes Evert Hendrik Akkeringa (1861-1942). Schilder van het onbezorgde leven*, Schiedam 2010, pag. 79, afb. 82 (in kleur).

Tentoonstelling: Katwijk, Katwijks Museum, *Johannes Evert Hendrik Akkeringa (1861-1942)*, 6 maart-5 juni 2010.

‘Johannes Evert’ Hendrik Akkeringa

Blinjoe (Nederlands-Indië) 1861-1942 Amersfoort

Strandplezier
olieverf op doek 26,7 x 33 cm, gesigneerd linksonder en verso en verso gedateerd 1937

Tentoonstelling: Katwijk, Katwijks Museum, *Johannes Evert Hendrik Akkeringa (1861-1942)*, 6 maart-5 juni 2010.

‘Johannes Evert’ Hendrik Akkeringa

Blinjoe (Nederlands-Indië) 1861-1942 Amersfoort

Het lossen van de bomschuiten op het Scheveningse strand
olieverf op paneel 26,6 x 40,1 cm, gesigneerd rechtsonder en te dateren ca. 1901
annotatie verso op lijst: ‘gekocht op het atelier 1901 JMVb’

Herkomst: rechtstreeks van de kunstenaar verworven in 1901 door J.M. van Bommel, Den Haag; mevr. A.D. van Hey-van Bommel, Den Haag, daarna in bezit gekomen van de erven Van Hey-Van Bommel; coll. Jarmila Kamerbeek-van Bommel; coll. Cees en Jarmila Kamerbeek, Amersfoort.
Literatuur: Cees Kamerbeek, Jarmila Kamerbeek, Marjan de Man, Onno Maurer, *Jongkind tot Van der Leck: de passie van een collectioneur. Collectie Kamerbeek*, Amersfoort 2007, pag. 56-59, cat.nr. 8 (met afb. in kleur).
Tentoonstelling: Amersfoort, Museum Flehite, *Jongkind tot Van der Leck: de passie van een collectioneur. Collectie Kamerbeek*, 21 jan.-9 april 2007.

‘Johannes Evert’ Hendrik Akkeringa

Blinjoe (Nederlands-Indië) 1861-1942 Amersfoort

Nettenboetsters in de duinen

olieverf op paneel 17,2 x 24,3 cm, gesigneerd linksonder

Herkomst: Galerie Assindia, Essen, Duitsland, inv.nr. 793.

‘Johannes Evert’ Hendrik Akkeringa

Blinjoe (Nederlands-Indië) 1861-1942 Amersfoort

Spelende kinderen tussen korenschoven

olieverf op paneel 12,1 x 27,1 cm, gesigneerd rechtsonder

Herkomst: Kunsthandel Borzo, 's-Hertogenbosch.

‘Johannes Evert’ Hendrik Akkeringa

Blinjoe (Nederlands-Indië) 1861-1942 Amersfoort

Nettenboetsters

olieverf op doek 29,3 x 49,3 cm, gesigneerd linksonder

Index

Frank Buunk	<i>Predicaat 'Meesterlijk'</i> 2
Ronald de Leeuw	<i>Inleiding Haagse School</i> 8
J.H. Weissenbruch	<i>Schilder van licht en lucht</i> 12
Jozef Israëls	<i>Nestor van de Haagse School</i> 22
Johannes Bosboom	<i>Aan de wieg van de Haagse School</i> 26
B.J. Blommers	<i>Een echte familieman</i> 32
P.J.C. Gabriel	<i>Colorist van de Haagse School</i> 38
Jacob Maris	<i>Boetseren in verf</i> 46
Willem Maris	<i>Schilder van het licht</i> 52
Simon Maris	<i>Schilder en bon vivant</i> 58
Anton Mauve	<i>De buitenschilder</i> 60
Hendrik Willem Mesdag	<i>Zeeschilder in hart en nieren</i> 66
Willem Roelofs	<i>Baanbreker van de Haagse School</i> 72
Louis Apol	<i>Schilder van het verstilde sneeuwlandschap</i> 78
Johannes Evert Akkeringa	<i>Schilder van het onbezorgde leven</i> 88

Colofon

Samenstelling, eindredactie en teksten:
Joke Buunk, Kas Buunk, Constance
Moes, Mariëtte Simonis, Emilie Snellen

Ontwerp:
Harald Slaterus, Arnhem

Fotografie en lithografie:
Benno Slijkhuis, Wilco Art Books

Druk:
Wilco Art Books, Amersfoort

© 2019/2020 Simonis & Buunk
Kunsthandel, Ede, Nederland
Druk- en zetfouten voorbehouden.

